

ОЉА
СТОЈАНОВИЋ

ЗОРКА ТОДОСИЋ

1864 – 1936

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ
УСТАНОВА КУЛТУРЕ ОД НАЦИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА

ЗОРКА ТОДОСИЋ

1864 – 1936

Аутор виртуелне изложбе и каталога
ОЉА СТОЈАНОВИЋ

Београд, 2016.

Издавач

Музеј позоришне уметности Србије
Установа културе од националног значаја
Господар Јевремова 19
11 000 Београд
е-mail: office@mpus.org.rs
www.mpus.org.rs

Главни и одговорни уредник

Момчило Ковачевић, директор

Аутор каталога и виртуелне изложбе

Оља Стојановић

Лектор и коректор

Ирина Стојковић Кикић

Дизајн каталога

Светлана Вучић

Штампа и повез:

Copy Studio
Београд
Тираж 20 примерака
Штампање завршено септембра 2016. године

Фотографија на корицама:

Портрете Зорке Тодосић снимиио Милан Јовановић

Ово дело је лиценцирано Creative Commons лиценцом

О ИЗЛОЖБИ

Виртуелна музејска поставка посвећена позоришној глумици Зорки Тодосић, настала је поводом обележавања 80 година од смрти славне уметнице. Циљ рада на поставци и пратећем каталогу **Зорка Тодосић (1864-1936)**, усредсређен је на приказивање различитих сегмената рада и живота давно прослављене глумице. Изложба се састоји из следећих целина: Биографија, Попис улога у Народном позоришту у Београду (1869-1914), Критике, Библиографија новинских чланака коју прати Регистар наслова представа. Поред пропратног текста, виртуелна изложба обухвата фотографије (из приватног и професионалног живота), преписке, различита архивска документа, плакате позоришних представа, чланке из дневних новина и позоришних часописа. Пратећи каталог изложбе садржи напомене и библиографске референце у тексту, које нису видљиве на online изложби.

Посебно драгоцен извор за проучавање лика и дела глумице Зорке Тодосић, био је портрет славне глумице из пера српског књижевника и позоришног критичара Милана Грола, као и многих савремених театролога, историчара и позоришних уметника. Целокупна представљена грађа која се чува у збиркама Музеја позоришне уметности Србије у Београду, била је од изузетног значаја за истраживање. Необично је да све до сада Музеј позоришне уметности Србије није посветио ниједну изложбу нити публикацију овој уметници и надамо се да јој на овај начин указујемо заслужено поштовање.

Аутор изложбе

САДРЖАЈ

Зорка Тодосић (1864-1936).....	7
Улоге у Народном позоришту у Београду (1869-1914).....	18
Критике.....	30
Библиографија новинских чланака.....	40
Регистар наслова.....	50
Литература.....	69

Овај каталог је саставни део виртуелне изложбе доступне на званичној страници
Музеја позоришне уметности Србије www.mpus.org.rs

ЗОРКА ТОДОСИЋ (1864 - 1936)

Зорка (Коларовићева-Теодосијевић) Тодосићка (1. IV 1864, Нови Сад – 28. XII 1936, Београд), преко две деценије чланица Народног позоришта у Београду, доминирала је овом сценом као једна од најбољих драмских и оперетских глумица. Нарочито се истицала као субрета у оперетама и у певачким улогама у комадима из народног живота, да би се у зрелијим годинама доказала у комедији и драми. Она заузима посебно место у галерији наших најзначајнијих уметница – велика трагеткиња и првокласна оперетска певачица, која је носила главне оперетске улоге и кроз њих популаризовала оперету у Србији.

Зорка Тодосић потиче из познате позоришне династије Поповића, коју чини око петнаест глумачких имена. Већина ових имена најдуже се задржала у Српском народном позоришту у Новом Саду, али је добро била заступљена и у Народном позоришту у Београду и у Хрватском народном казалишту у Загребу.¹ Прота Лука Поповић², с парохијом у Иванди, имао је два сина и пет кћери. Био је познат љубитељима црквеног појања у Сремским Карловцима и у Врањеви. Поклоник лепе речи, кад год је излазио испред олтара одзвањало је његовим високим гласом, па није случајно што су му сва деца отишла у глумце³. Међу глумачким именима налазе се Драгиња⁴ супруга глумца Димитрија Ружића⁵, Јелисавета-Јеца⁶ удата за Перу Добриновића⁷, Софија⁸ удата за капелника Аксентија Максимовића⁹, затим Лука¹⁰ и Емилија Поповић¹¹, Лаза Поповић¹², Милка (Вујић) Марковић¹³, Михаило Марковић и најзад Љубица, супруга глумца Димитрија Коларовића и мајка Зорке Тодосић. Удајом женских чланова поп-Лукине породице, ова глумачка династија знатно се повећала. Најбројнија глумачка династија која је икада владала на јужнословенским позорницама, трајала је све до 1949. године када је њен последњи изданак сишао са сцене.

Мајка Зорке Тодосић, Љубица, била је, како каже Хаим Давичо: “глумица и жена о којој се у патријархалном Београду много говорило и шапутало и за којом се још више уздисало и лудовало”.¹⁵ Љубица Коларовић, рођена Поповић, рођена је 23. VIII 1836. године у Врањеви. Почела је да игра у дружини Јована Кнежевића¹⁶ 1861. године, да би исте године прешла у Српско народно позориште у

¹ Лука Дотлић. “17 чланова славне глумачке династије”, *Позориште* бр. 6 (1971) :13.

² Лука Поповић (1808-1854), чувени поп из Иванде, сада у румунском делу Баната. Име је стекао након смрти, по томе што је шесдесетих година прошлог века на српску позорницу ступило седморо његове деце, пет кћери и два сина.

³ Жика Марковић, *Знамените жене Србије 2* (Трстеник : Љубостиња, 1999), 137.

⁴ Драгиња Ружић (1834-1905), једна од највећих српских глумица свога времена.

⁵ Димитрије Ружић (1841-1912), првак Српског народног позоришта.

⁶ Јелисавета Добриновић (1841-1898), глумица.

⁷ Петар Пера Добриновић (1853-1923), глумац, редитељ и управник позоришта. Сматра се за највећег глумца откако постоји српско позориште.

⁸ Софија Поповић (1851-1921), глумица.

⁹ Аксентије Максимовић (1844-1873), композитор и диригент. У Новом Саду деловао као капелник.

¹⁰ Лука Поповић (1878-1914), глумац. Био је ангажован у Народном позоришту у Београду и Српском народном позоришту у Новом Саду, као и члан и редитељ НП-а у Скопљу.

¹¹ Емилија Поповић (1859-1917), глумица. Играла је насловну улогу у једном од првих српских играних филмова *Јадна мајка*, у продукцији браће Савић 1913. године.

¹² Лаза Поповић (1839-1892), глумац, тумач лирских, драмских и херојских улога, као и комичних карактерних рола.

¹³ Милка Марковић (1869-1930), глумица, редитељ, преводилац.

¹⁴ Михаило Марковић (1860- 1917), глумац.

¹⁵ Жика Марковић, *Знамените жене Србије 2* (Трстеник : Љубостиња, 1999), 137.

¹⁶ Јован Кнежевић је, као један од чланова, реорганизовао трупу Стевана Протића новембра 1860. године. Непосредан разлог за кратко трајање трупе до јула 1861. је било оснивање Српског народног позоришта у Новом Саду.

Новом Саду. Годину дана касније, удаје се за глумца Димитрија Коларовића, са којим напушта Српско народно позориште 1863. године због инцидента који је Димитрије изазвао. Након тога играла је кратко време у путујућој трупи свога мужа, затим у Хрватском народном казалишту у Загребу, у Народном позоришту у Београду, да би се поново вратила у Српско народно позориште и у Хрватско народно казалиште. Коначно, у мају 1882. године враћа се поново на београдску сцену, где се пензионисала исте године у новембру месецу. Као пензионисана глумица, појављивала се на сцени врло ретко. Доживевши исту судбину као Алекса Бачвански¹⁷ и Тоша Јовановић¹⁸, умрла је 13. II 1890. године, скоро слепа од последица плинског осветљења престоничког театра.

Коларовићка је била цењена као велика драмска уметница. У почетку је врло успешно играла сентименталне улоге и љубавнице, па је постепено прешла на сложене драмске и чак изразито трагичне улоге. У Народном позоришту у Београду носила је, заједно са великим сценским уметницама Маријом Јеленском¹⁹ и Милком Гргуровом²⁰, најзначајнији драмски репертоар.

Мајка Љубица била је првакиња, док се о оцу, Димитрију Коларовићу пише као осредњем глумцу. Димитрије Коларовић, рођен 15. фебруара 1839. године у Земуну, био је син Тимотеуса Коларидеса адвоката у Земуну, који је из љубави према њеној мајци, својој потоњој жени глумици, отишао у глумце²¹. Своју глумачку каријеру започео је у једном дилетантском позоришту у Земуну 1859. године, да би убрзо прешао у дружину Јована Кнежевића. Како је био врло несталан, динамичан и необуздан, често је мењао позоришне средине. Касније је, пошто се повукао са позоришне сцене, повремено гостовао у Народном позоришту у Београду 1889, 1890, 1894. године и понекад играо у путујућим дружинама. Опробао се и као оснивач позоришне дружине у којој је окупио отпуштене глумце београдског Народног позоришта. Представе су биле играње у Београдској пивари и у Земуну²². Десетак година пред смрт повукао се на своје имање у Влашком пољу код Београда, где умире 27. X 1899. године.

Коларовић је највише играо карактерне и комичне улоге, доброћудне и чак благородне људе, упркос својој прасковитој природи.²³ Освајао је публику својом игром у коју је уносио много динамичности и полета.

Зорка Тодосић родила се 1. априла 1864. године у Новом Саду, где су јој се родитељи глумци коначно скрасили, након честог чергарења по Србији и Хрватској. Још као девојчица, 1868. године, преселила се у Београд, где су се родитељи брижљиво старали за њено образовање и васпитање. После основне школе, пошто се о женској гимназији тада није могло сањати, она пролази кроз тада чувени *Церманкин завод*²⁴ у Београду, у коме је научила одлично немачки, прилично француски и клавир – колико се то онда сматрало за довољно, односно да свира валцере, игре и сентименталне песме, оперете и да прати себе при певању. Зорка Тодосић је за оно време представљала веома образовану даму.

¹⁷ Алекса Бачвански (1832-1881), деловао је као глумац, уметнички управник сцене, редитељ и главни педагог у тек формираној Глумачкој школи.

¹⁸ Тоша Јовановић (1845-1893), један од највећих глумачких талената XIX века.

¹⁹ Марија Јеленска (1852-1882), глумица.

²⁰ Милка Гргурова (1840-1924), једна од највећих интерпретаторки драмских и трагичних рола у историји српског глумишта.

²¹ Ignotus, "Зорка Тодосићка", *Београдске новине*, 1908.

²² Милован Здравковић, *Позоришни живот Земунa у XIX веку* (Земун : Фестивал монодраме и пантомиме, 1979), 183.

²³ Боровије С. Стојковић, *Историја српског позоришта од средњег века до модерног доба* (Београд : МПУС, 1979), 145.

²⁴ *Виши женски завод* у Београду.

Како школованих глумаца тада није било, њихова школа била је сама сцена. На сцени су стицали своја прва знања, па је често више зависило, какав ће ко глумац или глумица бити, од трупе у којој су се глумци учили глуми него од њиховог стварног талента.²⁵

Први учитељи Зорке Тодосићке били су Даворин Јенко²⁶ и Тоша Јовановић. “Све што знам” каже она “научила сам од Јенка. Јенку хвала!”.²⁷ Он ју је музички васпитао, а песме у *Роберту Ђаволу* ради ње је компоновао. Прве поуке о позоришној уметности, дао јој је Тоша Јовановић. “Чим сам добила какву улогу, тражио је да донесем дело и да прочитам, он би ми додирнуо руком раме и рекао: ако будеш овако играла, чика Тоша нема више ништа да ти каже. Ако се десило да је што год запазио на позоришној проби чиме он не би био задовољан, одвео би ме у крај, даље од глумаца и тихо, готово шапћући рекао: ово требаш овако да кажеш, или да играш. За тим би ме опет одвео где сам била и тражио да поновим. Кад сам учинила, и он видео да сам погодила како је хтео, у његовим очима виделе су се сузе. Од радости што сам га разумела пољубио ме је у чело”.²⁸

Одрастајући у театарском окружењу, Зорка се још као дете појављивала на позорници и страсно заљубила у позориште. Своје прве глумачке кораке чини 1868. године у комаду *Сан Краљевића Марка*, када јој је било тек четири године. Она је једина међу осталим вршњацима оглашавана на плакатима поред дечијих улога. Играла је Сина Виљема Тела у истоименој Шилеровој²⁹ драми, затим Анђелију, девојче од 8 година у *Владимиру и Косари* Лазара Лазаревића³⁰, затим Ивана, Ђурашковог синчића у *Јелисавети* Ђуре Јакшића.³¹ За свој рад је плаћена један дукат цесарски.³²

О њеним првим глумачким наступима сведочи приказ представе *Роман сиромашнога младића*³³ : “Из почетка је несносно одударала полу пајачка игра једног играча и играчице “из дворског позоришта петерсбуршког”, према живој и сложеној игри Телечкога, Јовановића, Мандровића, Јеленске па и Коларовићке и Коларовића и нарочито мале Зорке њихове”.³⁴

Након завршене Више женске школе, Зорка је пуне две године играла као волонтер у Народном позоришту у Београду. Као тринаестогодишњакиња, статирала је у улози девојчице у Сиглигетијевом³⁵ комаду *Циганин*, коју јој је дао Даворин Јенко због доброг певања. Да би затим 1877. године, под управом Милорада Шапчанина³⁶ била ангажована са платом од четири дуката, тада добија и прву професионалну улогу и наступа у представи *Пркос*, у улози Јеле. На питање како је одиграла своју прву улогу, Зорка се сећа: “судећи по одзиву публике изгледа да сам је добро одиграла. А може бити”, додала је г-ђа Тодосићка, кроз осмех, “да се публика одазвала што сам онда још била дете”.

Већ у шеснаестој години, у београдском Народном позоришту она игра сентименталне улоге у комадима *Шумска ружа*, *Марија кћи пуковније* и *Мезимче*. Убрзо, из ликова сентименталних девојчурака улази у девојачке улоге када почиње да заводи шири круг обожавалица креирањем улога љубавница. Привлачна изгледа, веома живог темперамента, лепог гласа и интелигентна, развијала се веома брзо.

²⁵ Александар Радовановић, *Преглед историје Народног позоришта у Београду 1868-1993* (Београд : Народно позориште : Институт за књижевност и уметност, 1994), 44.

²⁶ Даворин Јенко (1835-1914), познати словеначки и српски композитор и диригент.

²⁷ Ignotus, “Зорка Тодосићка”, *Београдске новине*, 1908.

²⁸ Исто.

²⁹ Фридрих Шилер (1759-1805), један од најзначајнијих немачких писаца.

³⁰ Лазар Лазаревић (1805-1846), писац, педагог, преводилац.

³¹ Ђура Јакшић (1832-1878), писац и сликар.

³² Симиша Јанић. “Организовање Народног позоришта у Београду 1868. године”, *Годишњак града Београда* књ. XVIII (1971) : 247.

³³ Представа изведена 13. априла 1871. године у Народном позоришту у Београду.

³⁴ “Гласник”, *Млада Србадија*, Из уметничког света, 20. априла 1871.

³⁵ Сиглигети Еде (1814-1878), мађарски писац.

³⁶ Милорад Поповић Шапчанин (1842-1895), књижевник, управник Народног позоришта у Београду 1877. и од 1880. до 1893. године.

Од 1878. године позоришни анали бележе је као професионалну глумицу на београдској позорници. Привукавши пажњу позоришне критике и публике у првим корацима на сцени, Зорка је најавила глумицу новог типа, чије ће уметничко sazревање ићи брзим темпом. Лепушката, изразито прџаста носа и црних, необично живих очију, веома живахног темпаремента, Зорка врло брзо постаје љубимица ондашњег Београда. О њој Милан Јовановић-Стојимировић пише: “Њу је знао цео Београд и она нигде није могла да прође инкогнито, јер је била не само популарна него и време позната као заводљива жена а уједно и велика глумица Народног позоришта, обесна жена која је дрмала целим ансамблом и у коју су били сви заљубљени: глумци и статисти, шапач и лампација, позоришни власуљари и разводници, диригенти и музичари, редитељи, па чак и понеки управник. Обожавали су је критичари и гледаоци, како они из првих редова фотеља и ложа тако и они с треће галерије, на којој се стајало за грош, а плескало за дукат”.³⁷ Њеном шарму и лепоти нису одолели ни композитор Стеван Шрам,³⁸ глумац и песник Стеван Дескашев³⁹ и песник Војислав Илић.⁴⁰ Лепоту Зорке Тодосић је Војислав Илић овековечио у *Молитви*, својим првим стиховима о љубави. У песми *Љубав* опевао је “срећу, бол и јад од чежње од које је и бол слadak”. Написао јој је и познату песму *Увео цвет*:

“Ја љубљах лепу цурицу,
Мирисну, белу ружицу.
Још синоћ моја бејаше,
Јутрос је свати узбраше.
Свет ми је срећу однео,
Зато сам блеђан, увео...”

Понесена даскама које живот значе, Зорка се није освртала на заљубљеног песника, који је и поред тога био дуго заљубљен у њу. Да је није заборавио, сведочи и јунакиња његовог спева *Рибар*, која је добила име по Зорки. Песник ће чак и првој ћерки, коју је добио у браку са Тијаном Јакшић, ћерком Ђуре Јакшића, дати њено име.⁴¹ Према неким писањима, Зорка је волела глумца Стевана Дескашева, који јој је био партнер у комадима с певањем.

Многи млади и богати Београђани опседали су је, желећи да је одвоје од позоришта и њоме се ожене, када родитељи изненада одлучују да је удају у седамнаестој години. Удаје се за имућног Земунског благајника штедионице Милана Теодосијевића, 21. септембра 1880. године у Београду. Како је био велики љубитељ позоришта, штедионица у којој је радио била је значајан донатор Земунског добротворног позоришног друштва и других културних институција. Његов “меценат” био је веома драгоцен и добродошао.⁴²

Полет уметничког стваралаштва и ведрине, прекида њена удаја за удовца Теодосијевића, који се убрзо разболео. Зорка привремено напушта сцену Народног позоришта и посвећује се лечењу неизлечивог табетичара. С њим тако болесним провела је у браку шест тешких година (од 1880. до 1886. године), из ког јој је остала само кћи Љубица.⁴³

³⁷ Б. Поточан. “Милосница царског секретара”, *Експрес недељна ревија*, 20. јун 1981.

³⁸ Стеван Шрам (1853-?), хоровођа и композитор.

³⁹ Стеван Дескашев (1855-1921), глумац и певач.

⁴⁰ Војислав Илић (1860-1894), књижевник, најзначајнији песник епохе српског реализма.

⁴¹ <http://www.vesti-online.com/Vesti/Srbija/265413/Tajne-ljubavi-cuvenih-Srba-6-Greh-sa-svastikom>, (преузето 30. 06.2016).

⁴² Милован Здравковић, *Позоришни живот Земун у XIX веку* (Земун : Фестивал монодраме и пантомиме, 1979), 171.

⁴³ У браку је родила шесторо деце, која су сва преминула. Најдужи век доживела је ћерка Љубица Теодосијевић, удата Спиридоновић.

Љубица Теодосијевић, удата Спиридоновић,⁴⁴ рођена је 1881. године у Земуну. Како би се што боље припремила за глумачки позив, образовала се прво у Београду, а потом у Бечу.

Милош Цветић⁴⁵ на питање о Љубици одговара: “Право да кажем, није ми се свидело што је гђа Зорка, која зна, како је глумачки живот тежак, упутила своје дете том стазом. Али ме разговор о њој просто преобрази”.⁴⁶ Први пут на сцену ступила је 24. XI 1901. године у улози поштарке Кристе у оперети *Птичар*, у којој се њена мајка прославила. Београдска штампа дочекала је са искреним одушевљењем. Током 1903. и 1904. године играла је у нишком *Синђелићу* с великим успехом.⁴⁷

Током шестогодишње паузе од 1880. до 1886. године, Тодосићка је жељно ишчекивала да какво хумано друштво приреди концерт на ком би она певала. Касније је причала како је гледала како “живот пролази поред ње” и да је често узимала преписане роле које је некада играла – говорила их плачући, смејући се и понекад спонтано налазећи нијансе до којих онда у раду није долазила. У овом периоду играла је у две представе, у улози Еве Вебстерове у *Библиотекару*⁴⁸ у режији Милоша Цветића 1881. године и у улози Јелке Чизмићеве у *Сеоској лолу*⁴⁹, премијерно одигране 21. новембра 1885. године у Народном позоришту у Београду.

Судбина није дозволила да Народно позориште изгуби њен драгоцен таленат. Након мужевљеве смрти, 1886. године, Тодосићка се враћа на сцену и постаје редован члан београдског Народног позоришта.⁵⁰ У мају исте године, наступа на позорницу у улози бесне пустоловке *Илке Етвесе* у *Рат у миру*, али је на позоришним листама нема редовно.⁵¹ Од 1887. године њено име појављује се све чешће али са грешком. Наиме, њено удато презиме од самог почетка потписано је неисправно на позоришним плакатима – потписана као Тодосићка уместо Теодосијевићка. Позивница за венчање тада Зорке Коларовић и Милана Теодосијевића која се чува у збирци Музеја позоришне уметности Србије, сведочи о тачном презимену њеног мужа које ће њихова ћерка наследити и задржати. Не постоји писани документ који сведочи о томе да ли је Зорка наменски променила своје презиме или је пак први пут случајно потписана као Тодосићка, након чега се грешка изнова понавља, када коначно Тодосић постаје њено усвојено презиме.

У време када се Тодосићка враћа позорници, комади с певањем ограничавали су се углавном на два извора. Једно је била већ дотрајала сентиментална мелодрама у којој је великим делом музику прерађивао или компоновао Даворин Јенко, друго су били Рајмундови⁵² чаробни комади и мађарски комади с певањем и по њиховом узору наши *Ђидо*, *Потера*, *Суђаје* и други.⁵³ Велики део Зоркиних улога управо чине комади с певањем из старог репертоара: Јелка Чизмићева у *Сеоској Лолу*, Живана у *Ђидо*, Марија у *Суђаје*, Каролин Либхерц у *Граничари или Сабор на Илијеву*, Вијорика у *Врачи*, Младост у Рајмундовом делу *Сељак као милионар*, Ката Горонад у *Риђокоси* и многи други мађарски комади.

⁴⁴Године 1901. верила се за глумца Александра Радовића, да би убрзо раскинула ту веридбу и удала се за глумца Ристу Спиридоновића, 1903. године.

⁴⁵Милош Цветић (1845-1905), глумац, редитељ, драмски писац.

⁴⁶Б.Јуришић. “Код Милоша Цветића”, *Београдске новине*, 9. јануара 1902.

⁴⁷Боривоје С. Стојковић, *Историја српског позоришта од средњег века до модерног доба* (Београд : МПУС, 1979), 488.

⁴⁸Подела улога преузета је са репризног извођења, 17. фебруара 1883. из збирке Хемеротеке Музеја позоришне уметности Србије.

⁴⁹Зорка Тодосић је играла у алтернацији са Маријом Цветић.

⁵⁰*Поменик о тридесетогодишњици Краљевског српског народног позоришта 1869-1899* (Београд : Државна штампарија Краљевине Србије, 1899), 26.

⁵¹Милан Грол, “Зорка Тодосићка”, *Српски књижевни гласник* бр. 18 (1937): 54.

⁵²Фердинанд Рајмунд (1790-1836), аустријски писац.

⁵³Милан Грол, *Из позоришта предратне Србије* (Београд : Српска књижевна задруга, 1952), 130.

Тодосићка је у првој етапи свога уметничког стварања тумачила многе певачке улоге у комадима с певањем, у водвиљима и оперетама “гласом који није био велики обимом, али блиставо звучан, тонски изражајно богат, топао и заносан, пленећи неодољиво и својом игром пуном глумачких појединости, изненађења, инвентивним, уз то динамичним, разноврсним и увек заводљивим женственим љупкостима и глумским виртуозностима”.⁵⁴

У водвиљу, оперети и народном комаду с певањем, женске улоге креиране су у тону мазних шипарица, стидљивих наивки, уображених каћиперки, враголастих субрета, пакосних сплеткашица или горопадних торокуша. Кроз та тешка искушења у старом репертоару прошле су две субрете београдског позоришта – *Марија Цветић*⁵⁵ и Зорка Тодосићка. Године 1894. Цветићка се повлачи у пензију, када је Зорка замењује у главним улогама. Са Рајом Павловићем⁵⁶ и Добрицом Милутиновићем⁵⁷ она је била једна од првих солисткиња у позоришном хору.

Колико је била цењена и уважавана њена игра у комадима с певањем, у водвиљима и оперетама, сведочи план Жарка Савића⁵⁸ о оснивању *Опере на Булевару*.⁵⁹ Тим поводом Савић у *Штампи* износи свој план и спремно одговара: “Пре свега, НП има одличан хор. Затим, има г. Рају Павловића и симпатичну Зорку (Тодосићку)... уз њих двоје ја рачунам себе и своју жену”.⁶⁰ Међутим, не постоји писани документ који потврђује да је Тодосићка наступала на сцени прве приватне београдске опере.

Према схваћеном карактеру улога с певањем, Зорки Тодосићки је додељена и прва Коштана. Међутим, прво извођење *Коштана*⁶¹ пратио је неуспех који се огледао кроз слабу посећеност представе, лоше критике и незадовољство самог писца.

Затим, она је на својим плећима понела цео водвиљски и оперетски репертоар: *Тата-Тото*, *Мамзел Нитуш*, Христу поштарку у *Птичару*, Маскоту, Лепу Јелену, Мимозу у *Гејши*, Аделу у *Слепом мишу* и многе друге.

Међутим, у позоришном окружењу, “била је присутна предрасуда да се у неком жанровима, попут водвиља и оперете, не може тражити од глумаца она стваралачка индивидуалност и опредељеност за ново као у драми или трагедији”.⁶² Поред тога, познати садржаји комада и оперета били су упрошћени, а ликови шаблонизирани због чега је било тешко одговорити на нове захтеве времена. Ови поступци су правдани потребом да се задовољи пажња и интересовање публике. Глумци београдске сцене су тако били под сталним притиском јавности чији је једини циљ био да играју пред препуном двораном. Уверењима неких позоришних историчара, жртве таквих схватања биле су најпознатије субрете београдске сцене Марија Цветић и нарочито Зорка Тодосић.

⁵⁴Боривоје С. Стојковић, *Историја српског позоришта од средњег века до модерног доба* (Београд : МПУС, 1979), 251.

⁵⁵*Марија Цветић* (1846-1938), глумица, оперска певачица. Наступала је у прво у оперетама, водвиљима и комадима с певањем да би се касније афирмисала у драмском репертоару.

⁵⁶Радован Раја Павловић (1861-1933), редитељ, глумац, оперетски певач. Један од најбољих певача у комадима с певањем, оперетама, па и првим операма.

⁵⁷Добрицов Милутиновић (1880-1965), ангажован у београдском Народном позоришту од 1898. године које није напустио током читавог живота.

⁵⁸Жарко Савић (1861-1930), оперски певач и глумац. У Београду оснива приватну оперу која је приређивала представе у дворани зграде *На Булевару* (1909-1911). Након тога био је управник Српског народног позоришта у Новом Саду (1911-1914).

⁵⁹Опера је у прерађеном Булевару, данашњем биоскопу *Балкан*, свечано отворена 2. децембра 1909. године. Бранислав Нушић подржава истакнутог оперског певача Жарка Савића и његову супругу Султану Цијукову (1871-1935) у оснивању *Опере на Булевару*, која у Београду делује до 9. јануара 1911. године. Поред оперског и оперетског репертоара, постојао је и драмски одсек који је био посвећен искључиво водвиљу и којим је у почетку руководио Бранислав Нушић.

⁶⁰Слободан Турлаков. “Опера на Булевару Жарка Савића”, *Годишњак града Београда* књ. 31 (1984) : 138.

⁶¹Први пут изведена је на сцени Народног позоришта у Београду 22. јуна 1900. у режији Чича Илије Станојевића, који је истовремено играо Митку. Коштану је играла Зорка, а музички аранжман је урадио Фрањо Покорни. У новој позоришној сезони *Коштана* није стављена на репертоар, али у наредној јесте, са првим извођењем 20. октобра 1901. године. Режија је поверена Светиславу Динуловићу, док су Чича Илија и Зорка Тодосић задржали своје улоге.

⁶²Петар Волк, *Београдско глумиште* (Београд : Мадленианум, 2001), 144.

“Позориште их је свесно гурало према естради – користећи беспштедно њихову младост, темпераменат, глас и способност комуникације са публиком. Позоришту су оне биле потребне и експлоатисане су чак и у оформљеном укусу. Биле су популарне – али су увек помало оспораване управо због улога које су тумачиле”.⁶³ Као глумици која је идентификована са једним репертоаром, Зорка је истовремено искушавала свој таленат у другачијим комадима где га нико није очекивао.

Народно позориште у Београду је у периоду од 1895. до 1908. године пролазило кроз занимљив период, када модерна француска, руска и немачка позоришта постају привлачнији узор од Бургтеатра “чији је театрално патетични стил годинама владао нашом позорницом”.⁶⁴ Посебан значај имала су гостовања европских глумачких трупa од којих су београдски глумци имали прилику да науче нови уметнички, првенствено француски, стил глуме. Француски комади знатно су преовлађивали у београдском репертоару, па се тако сам процес преваспитавања глумаца развијао брже. Глумци су били толико уиграни у француском репертоару, да су се већ истицали глумачки парови за тумачење главних улога: носилац ових комада била је Зорка Тодосић заједно са партнерима Богобојем Руцовићем и Милорадом Гавриловићем. Поводом извођења комедије *Господин Алфонс*, Јефта Угричић хвали игру глумаца истичући “да је то један од најлепших комада што га наше позориште има и да се представља као ретко који комад у нашем позоришту”.⁶⁵

С нарочитом вољом играла је у: *Покојни Тупинел*, *Дем-Монд*, *Доктор Окс*, *Федора*, *Досадан свет*, *Ни око шта*, *Чергашки живот*, *Заза*, *Загонетка*, *Разведимо се*, *Жорж Данден*, *Чича Самуило* и многи други. Све Молијерове субрете биле су у рукама Тодосићке: Дорина у *Тартифу*, Тонета у *Убраженом болеснику*, Мартина у *Силом лекар*.

Истовремено, Тодосићка гради занимљиве улоге у озбиљној драми и друштвеној комедији, а посебно се издваја у следећим улогама: Крчмарица у представи *Код белог коња*, Сардуова⁶⁶ *Мадам Сан-Жен*, Сипријена у *Разведимо се*, Адела у Куртелиновом⁶⁷ *Бубурошу*, затим улога Атенаиде у *Ливничару*, Госпођа од Сантиса у *Полусвету*, Мизета у *Чергашком животу*.

У августу 1905. године, други трагични удар задесио је Зорку Тодосић, када јој умире ћерка Љубица. Колико је Зорка била неутешна болом, сведочи њен племенит чин када је Глумачком клубу Народног позоришта најавила да своју кућу завештава за глумачку сирочад под именом *Љубица*, у спомен своје рано преминуле јединице. Након смрти једине ћерке, која је такође окушала срећу у позоришту, оставши сама, она се још више везује за позориште.

Од позоришне сезоне 1904/1905. године, Тодосићка се враћа комедији у улози седих госпи, “увлачи у рите реалистичке социјалне драме, да као покајница шибом прочисти и хуманизује свој уметнички израз”.⁶⁸ У том периоду Зорка остаје на висини задатка, у улогама које су биле блиске њеној природи и већ изграђеној техници, као што су улоге у Бертоновој⁶⁹ *Зази* и Хауптмановом *Кириџији Хеншлу*, Голдонијевој⁷¹ крчмарици *Мирандолини*.

⁶³Исто

⁶⁴Олга Милановић, “Софија-Цоца Ђорђевић”, *Зборник Музеја позоришне уметности Србије* бр. 1 (1962) : 88.

⁶⁵Боривоје С. Стојковић, *Историја српског позоришта од средњег века до модерног доба* (Београд : МПУС, 1979), 413.

⁶⁶Викторијен Сарду (1831-1908), француски драмски писац.

⁶⁷Жорж Куртелин (1858-1929), француски писац.

⁶⁸Милан Грол, *Из позоришта предатне Србије* (Београд : Српска књижевна задруга, 1952), 132.

⁶⁹Пјер Бертон, француски писац.

⁷⁰Герхард Хауптман (1862-1946), немачки писац.

⁷¹Карло Голдони (1707-1793), француски писац.

У народним комадима нарочито у Стеријином⁷² репертоару била је незамењива. Њена *Зла жена* и *Покондирена тиква* остаће вечити пример великог талента. Професор и позоришни рецензент Павле Поповић нарочито истиче велике уметничке креације у Стеријином комичном репертоару, посебно Султана у комедији *Зла жена*, “јер је играла ванредно лепо, играла магистрално у *Злој жени* да не помињем остале улоге њене из овог репертоара који је као створен за њу”.⁷³

Уочи прославе двадесетпетогодишњице рада Зорке Тодосић у Народном позоришту у Београду, 7. марта 1908. године, београдске новине пуне су чланака који обавештавају о предстојећој прослави, истичући да је за ову свечану прилику Тодосићка одабрала једну од њених најмилијих улога Мамзел Нитуш у истоименој представи. У једном разговору, одржаном уочи јубилеја говорећи о свом раду, на питање шта мисли о својој двадесетпетогодишњици, Тодосићка закључује – “Мислим да све оно што сам радила није прави рад, јер сам онда била и млађа. Сад схватам своју дужност много строжије, може бити и за то, што прелазим и на други рад. И кад тај рад почињем са 44 године, то није, признаћете, баш тако лако као у тринајестој години”.⁷⁴

Током целог дана, 7. марта, јубиларка је примала многобројне честитке у своме дому да би са доласком њених другова и другарица срдачност честитања достигла врхунац. Према писању београдске штампе почетак другог чина био је врхунац прославе. Прославу су својим присуством увеличали и принц Павле и принцеза Јелена. Када се дигла завеса, “позорница је замирисала и зашаренила се цвећем”.⁷⁵ У дворану цвећа увела ју је Вела Нигринова,⁷⁶ која је била обучена у свечану црну хаљину од свиле. Милорад Гавриловић⁷⁷ поздравио је слављеницу дирљивим бираним речима, након чега су се ређали венци, цвеће и поклони од управе и чланова Народног позоришта, од глумачког клуба, од чланова Српског народног позоришта, као и од многобројних београдских госпођа и госпођица, другова и поштоваоца, међу којим су: драматург Одавић⁷⁸ и госпођа, капелник Покорни⁷⁹, Драга Спасићка⁸⁰, Љубица Павлица⁸¹, Нигринова и многи други. Према писању *Београдских новина*⁸², “једна од најлепших корпи са цвећем беше дар г-ђе Сунчице Мраовићке”. Након представе, публика и многобројна омладина испратили су јубиларку са узвицима и овацијама у хотел *Париз*, где је био приређен банкет у њену част.

И док су се množили чланци у новинама, пуни хвале, утисака са прославе и набрајања њених најзначајнијих остварења, намеће се нова вест како Тодосићка није одржала реч да више неће певати. Наиме, слављеница је приликом своје прославе рекла да више неће певати, али су многи говорили да није одржала реч. Према њеним речима, она није желела да пева, али је управа Позоришта захтевала од ње и у своју одбрану говори: “Помислите на мене”, говори она управи. “Шта то значи? Тражите ми заменицу. Ја натезем и напрежем се” још је говорила “а што ви са мном, да натезете!” И још додаје: “хоћу да играм оне веселе старе госпође. Ми смо за сада имали у позоришту сентименталну бабу, а баба није увек сентиментална.

⁷²Јован Стерија Поповић (1806-1856), књижевник. Сматра се оснивачем српске драме.

⁷³Павле Поповић, *Национални репертоар К. С. Народног позоришта*, 1899.

⁷⁴“Г-ђа Зорка Тодосићка, сталан члан Срп. Краљ. Народног позоришта”, *Вечерње новости*, 7.3.1908.

⁷⁵“Прослава Зорке Тодосићке”, *Београдске новине*, 8.03.1908.

⁷⁶Вела Нигринова (1862-1908), глумица и чланица Народног позоришта у Београду од 1882. до 1908. године.

⁷⁷Милорад Гавриловић (1861-1931), носио је велики драмски репертоар и као глумац и као редитељ је био изузетно цењен у јавности и критици.

⁷⁸Риста Одавић (1870-1932), писац, преводилац, драматург.

⁷⁹Драгутин Покорни (1867-1956), диригент.

⁸⁰Драга Спасић (1876-1938), глумица и оперска певачица.

⁸¹Љубица Павлица (1882-1937), глумица.

⁸²“Прослава Зорке Тодосићке”, *Београдске новине*, 8.03.1908.

О, па баба хоће да је шик, хоће баба и рукавице и нов сунцобран, хоће и на Калемегдан или у *Бранин орфеум*, хоће баба све да види. Ту веселу бабу хоћу да играм”.⁸³

Након тога, велике глумице Вела Нигринова, Милка Гргурова⁸⁴ и Софија Цоца Ђорђевић⁸⁵ напуштају сцену, тако да је од 1908. године па до пензионисања Зорка остала као огроман споменик београдском Народном позоришту. Започела је ангажман са 150 динара месечне плате док су у исто време Милка Гргурова и Тоша Јовановић имали 300 динара, а Нигринова 208 динара. Почетком новог века и Зорка је плаћена као врхунска глумица.

Пред сам крај каријере, Зорка Тодосић пружила је свој допринос оснивању Народног позоришта у Скопљу⁸⁶ где је понудила своја најбоља остварења. Била је део глумачког ансамбла, који су већином чинили чланови београдског Народног позоришта, као и чланови путујућих дружина и дебитанти. Успешне певачке улоге у комадима с певањем, водвиљима и оперетама, делимично је показала и у Скопљу, у представама *Господин Алфонс*, *Миш*, *Пркос* и у својој незаборавној креацији *Зле жене*, Јована Стерије Поповића.⁸⁷

Захваљујући природној, спонтаној и неконвенционалној игри, она се уздигла на виши уметнички степен у драмским салонским и у карактерно-комичним улогама. У периоду када се највише уздизала и трудила да изведе свој уметнички преображај и да у друштвеној комедији заузме место које је имала у водвиљу и оперети, тешка душевна болест је све више одвајала од позоришта.

Изузетна каријера Зорке Тодосић била је насилно прекинута. Изгубила је памћење и утонула у мрачне пределе своје психе где се више није сећала да позориште постоји и да је била глумица. Зора Златковић⁸⁸ се сећа: “Године 1913. почели смо да примећујемо да се Зорка Тодосић, овде-онде, губи у тексту, што се раније није могло ни замислити; да никако не сме да прекине говор, не дајући чак партнеру да ишта у дијалогу проговори, а ако би ко успео да је заустави, она није могла више да ухвати шта јој је на реду да каже; заборављала је шта је прошле недеље, на пример, облачила у извесном комаду који се сад понављао, а неколико пута, за време представе, скинула се и демасковала, иако је требало да игра још читав чин или два; текст из четвртог чина говорила би у другом и обратно”. У почетку, то је била сензација за глумце којима је било познато Зоркино памћење и беспрекорно знање рола.

Пред почетак Првог светског рата, последњи пут појавила се на сцени као удовица Софија у Нушићевом *Обичном човеку*, а затим 1915. године у Скопљу, где се налазила комбинована трупа скопског, београдског и новосадског позоришта, играла је последњи пут у животу. Након завршетка Првог светског рата, враћа се у Београд где је с тешком горчином, у време кад је могла највише да пружи, похарана болешћу пензионисана 1919. године.

Даља историја Зорке Тодосић је историја њене борбе са болешћу. Отерана с позорнице, годинама је живела у незнању о свету и себи, проводећи мрачне дане “у брбљању, у смеху и песми, у весељу без радости, у ведрини без свести”.⁸⁹ Не схватајући зашто, с великом горчином гледала је како јој ускраћују да излази на позорницу. Гледајући представе гласно је довикивала: “То сам ја играла!”, након чега су јој забранили улазак у Позориште.

⁸³Исто.

⁸⁴Милка Гргурова (1840-1924), једна од највећих интерпретаторки драмских и трагичних рола у историји српског глумишта.

⁸⁵Софија Цоца Ђорђевић (1880-1908), глумица, чланица Народног позоришта од 1895. године.

⁸⁶Народно позориште у Скопљу основано је 1913. године, на чијем је челу био Бранислав Нушић.

⁸⁷Зоран Т. Јовановић, *Народно позориште Краљ Александар I Скопље* (Матица Српска : Нови Сад, 2005), 67.

⁸⁸Зора Златковић (1891-1956), глумица, чланица Народног позоришта у Београду.

⁸⁹Милан Грол, *Из позоришта предратне Србије* (Београд : Српска књижевна задруга, 1952), 136.

Желећи да покаже неправду која јој је начињена, често је пред сваким кога сретне на улици читаве стране из својих главних улога избацивала без предаха напамет. У напису Зоре Златковић стоји како "...Зорка запуштена, готово неумивена, иде улицом у похабаном оделу и пред сваким кога сретне почиње свој први монолог из *Зле жене*: "Четрнаест дана како сам у овој проклетој кући..."

Много година касније, аутор књиге *Знамените жене Србије*⁹⁰ Жика Марковић, писаће животопис Зорке Тодосићке чији ћу кратак одломак издвојити: "Умно поремећена тражила је свакодневно нешто око Позоришта. Многи су је препознавали, али нису желели ништа да је питају. Онда је седела на степеницама Позоришта, а да сигурно није знала, да је то била њена радна кућа. Трчала је око зграде. Некада викала, а некада ћутала. Носила је штап и нешто претила. Они што су им дланови били отврдили од аплауза упућених њој више је нису примећивали. Нове генерације које су долазиле пред позориште нису ни сањале да пред собом имају велику примадону. Била је за све нека Луда Зорка." Сурова болест учинила је да се свет клони од ове миљенице београдске сцене, коју је болест наружила и клептоманијом.

Била је то тешка судбина глумице која је рођена у позоришту, живела у њему и за њега. Заводљива Илка Етвесева, Мирандолина, Лепа Јелена своје последње дане провела је у кући свог брата од тетке М. Поповића у Београду, где је 28. децембра 1936. године у 12 и 30 часова, преминула у својој седамдесет четвртој години.

На њеној сахрани учествовао је велики број личности из уметничког света, неколико старих Београђана који памте славу велике глумице и доста старих, сасвим старих мало познатих глумаца из провинцијских и путујућих позоришта који су са Зорком ударили темеље позоришној уметности. У име београдског Народног позоришта, од Зорке Тодосићке опростили су се управник Војиновић⁹¹, директор драме Радослав Веснић⁹², редитељ Народног позоришта и књижевних Јосип Кулунџић⁹³, затим Милан Грол⁹⁴, управник Државне штампарије Момчило Милошевић, композитор Станислав Бинички⁹⁵, пуковник Драгутин Покорни, Мита Димитријевић⁹⁶, Мита Поповић⁹⁷. Од београдских глумаца и глумица били су Жанка Стокић⁹⁸, Марија Таборска⁹⁹, Теодора Арсеновићка¹⁰⁰, Зора Златковић, Гина Јовановић, затим Александар Туцаковић¹⁰¹, представници *Глумачке школе* и многи други. Испред цркве, директор драме Народног позоришта Радослав Веснић опростио се дирљивим говором с покојном Зорком Тодосићком, која је "тридесет година била једна од највећих уметница београдског позоришта".¹⁰² На самом гробљу са Зорком опростила се и првакиња драме Жанка Стокић. Као наследница репертоара Зорке Тодосићке и као њена ученица, говорила је топло и дирљиво: "...Ако је ико стварао традицију позоришта на нашој сцени, Зорка Тодосић није жалила ни свој дар ни своје моћи да глуми човечански, да не лаже о човеку и његовим страстима и идеалима и да ствара љубав за уметност глуме и код публике и код глумаца.

⁹⁰Жика Марковић *Знамените жене Србије 2* (Трстеник : Љубостиња, 1999), 141.

⁹¹Бранислав Војиновић (1892-1951), позоришни делатник. Управник НП-а у Београду од 1935-1939. године.

⁹²Радослав Веснић (1891-1980), глумац, позоришни редитељ, писац.

⁹³Јосип Кулунџић (1899-1970), драмски писац, позоришни редитељ, теоретичар и педагог.

⁹⁴Милан Грол (1876-1952), писац и позоришни критичар.

⁹⁵Станислав Бинички (1872-1942), композитор и диригент.

⁹⁶Димитрије Мита Димитријевић (1879-1952), песник, драматичар и преводилац.

⁹⁷Мита Поповић (1841-1888), писац и преводилац.

⁹⁸Жанка Стокић (1887-1947), глумица, позната по тумачењу ликова из дела Бранислава Нушића.

⁹⁹Марија Таборска (1879-1969), глумица. Постизала подједнаке успехе како у великом драмском репертоару тако и у комедијама и водвиљима.

¹⁰⁰Теодора Арсеновић (1885-1960), глумица и оперска певачица. Својим лепо обојеним, баршунастим мецосопраном одмах је освојила публику и критичаре.

¹⁰¹Александар Туцаковић (1878-1956), глумац и оперски певач.

¹⁰²"Јуче је сахрањена Зорка Тодосић", *Политика*, 30. децембар 1936.

Она је увек стварала тако да се, уживајући у њеним тумачењима, учило – а то је свакако највиши и најплеменитији задатак глумачког позива...”¹⁰³

Поводом њене смрти објављени су бројни текстови у београдским листовима са посебним освртима на њена глумачка остварења и успехе. Бројни некролози истакли су значај Зорке Тодосићке у српском позоришту, међу којима се посебно издваја одломак из написа Милана Грола у *Српском књижевном гласнику*, који је њен животопис завршио следећим речима: “Пошто је отерана с позорнице, била је осуђена да годинама живи о незнању о свету и себи, и да умре у времену у коме су се изгубила и последња сећања на њу. Кад су бацили и последњи ашов земље над њом, гробари су могли рећи, као онај дечак у причи Илије Станојевића¹⁰⁴ : Кажу да је била глумица...”¹⁰⁵

¹⁰³Исто.

¹⁰⁴Чича Илија Станојевић (1859-1930), међу најпознатијим српским комичарима свог времена.

¹⁰⁵Милан Грол, “Зорка Тодосићка”, *Српски књижевни гласник* бр. 18 (1937): 56.

УЛОГЕ У НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ У БЕОГРАДУ (1869-1914)

Попис улога Зорке Тодосић урађен је на основу Збирке позоришних плаката и програма Музеја позоришне уметности Србије, затим Репертоара Народног позоришта у Београду објављеног у публикацији *Преображење: Драма Народног позоришта у Београду од 1868. до 2007. године*, аутор Петар Волк као и критика и приказа представа објављених у дневним новинама које се чувају у збирци Хемеротеке Музеја позоришне уметности Србије у Београду. На основу ових података реконструисано је 173 улога Зорке Тодосићке, претежно одиграних главних рола што сведочи о изузетној ангажованости ове глумице у београдском позоришту.

АЛЕКСАНДАР – Милан Јовановић: **Краљева сеја**, режија Лаза Поповић, премијера 16. фебруар 1869.¹⁰⁶

ВИЛХЕЛМО – Фридрих Шилер: **Вилхелм Тел**, режија Лаза Поповић, премијера 5. април 1869.

ДАНИЦА – Јосиф Фрајденрајх: **Граничари или Сабор на Илијеву**, режија Адам Мандровић, премијера 4. мај 1869.

АНЂЕЛИЈА – Лазар Лазаревић: **Владимир и Косара**, режија Алекса Бачвански, премијера 25. децембар 1869.

ИВАН – Ђура Јакшић: **Јелисавета кнегиња црногорска**, режија Алекса Бачвански, премијера 7. јул 1870.

ЛИЗА – Нарцис Фурније и Мајер: **Да се мењамо**, режија Милош Цветић, премијера 12. јануар 1872.

ЛИЗА – Фердинанд Рајмунд: **Алпијски цар и човекомрзац**, режија Ђура Рајковић, премијера 14. јануар 1878.¹⁰⁷

НЕПОЗНАТА УЛОГА – Жил Верн и Адолф Денери: **Пут око земље за осамдесет дана**, режија Тоша Јовановић, премијера 04. априла 1879.

МАРИЈА КЋИ ПУКОВНИЈЕ – Фридрих Блум: **Марија кћи пуковније**, режија Ђура Рајковић, премијера 29. септембра 1879.¹⁰⁸

НЕПОЗНАТА УЛОГА – Сахер-Мазох: **Човек без предрасуда**, режија Тоша Јовановић, премијера 8. децембар 1879.

ЕВА ВЕБСТЕРОВА – Густав Мозер: **Библиотекар**, режија Милош Цветић, премијера 13. мај 1881.¹⁰⁹

ЈЕЛКА ЧИЗМИЋЕВА – Еде Тот: **Сеоска Лола**, режија Ђура Рајковић, премијера 21. новембар 1885.¹¹⁰

¹⁰⁶Подела је са репризног извођења 15. фебруара 1870.

¹⁰⁷Подела је са репризног извођења 25. децембра 1881. Премијера ове представе била је 14. јануара 1878, са Маријом Цветић у улози Лизе, коју након одласка у пензију 1894. године замењује Зорка Тодосићка. Према плакату из збирке МПУС 3. Тодосић појављује се на извођењу 30 јануара 1901.

¹⁰⁸Према *Поменнику о тридесетогодишњици Краљевског српског народног позоришта 1869-1899*, Зорка Тодосић играла је 30. августа 1887. године.

¹⁰⁹Подела је са репризног извођења 17. фебруара 1883.

КЛОТИЛДА – Паоло Ферари: **Самоубиство**, режија Тоша Јовановић, премијера 8. април 1886.¹¹¹

МАДЛЕНА – Анри Мелак: **Граф Пракс**, режија Тоша Јовановић, премијера 7. октобар 1886.¹¹²

КАТА ГОРОНАД – Шандор Лукачи: **Риђокоса**, режија Ђура Рајковић, премијера 3. јануар 1887.¹¹³

МАРИТА – Лудвиг Доци: **Пољубац**, режија Ђура Рајковић, премијера 2. април 1888.¹¹⁴

НЕПОЗНАТА УЛОГА – Мелвил: **Она је луда**, режија Мандровић, премијера 12. децембар 1888.

ШАРЛОТА – Адолф Д'Енери и Гистав Лемоан: **Мајчин благослов или Савојски бисер**, режија Тоша Јовановић, премијера 28. мај 1889.

НЕПОЗНАТА УЛОГА – Арсен Ансело и Комберус: **Пријатељ Гранде**, режија Милош Цветић, премијера 15. март 1890.

КЛАРИСА ПОНФЕРНАНОВА – Александар Дима Син: **Дениза**, режија Милорад Гавриловић, премијера 22. март 1890.

ВЛАЈКО – Милорад П. Шапчанин: **Задужбина**, режија Милош Цветић, премијера 23. март 1891.

НЕПОЗНАТА УЛОГА – Јован Стерија Поповић: **Женидба и удадба**, режија Тоша Јовановић, премијера 15. фебруар 1892.

ЖИВАНА – Јанко Веселиновић и Драгомир Брзак: **Ћудо**, режија Ђура Рајковић, премијера 7. јун 1892.¹¹⁵

ЈЕЛА – Стеван Ј. Јевтић: **Благо цара Радована**, режија Ђура Рајковић, премијера 30. јануар 1893.¹¹⁶

ДИЈАНА – Александар Бисон и Антон Марс: **Дупла пуница**, режија Илија Станојевић, премијера 18. фебруар 1893.¹¹⁷

ПЕПА РЕМБО – Едуар Пајерон: **Миш**, режија Милорад Гавриловић, премијера 2. март 1893.¹¹⁸

КЛАРА – Хосе Ечегарај: **Маријана**, режија Милош Цветић, премијера 16. новембар 1893.

¹¹¹Према Поменику о тридесетогодишњици Краљевског српског народног позоришта 1869-1899, Зорка Тодосић играла је 6. септембра 1887. године.

¹¹²Према Поменику о тридесетогодишњици Краљевског српског народног позоришта 1869-1899, Зорка Тодосић играла је 17. септембра 1887. године.

¹¹³Подела је са репризног извођења 21. децембра 1895.

¹¹⁴Подела је са репризног извођења 12. септембра 1889.

¹¹⁵Подела је са репризног извођења 13. маја 1895.

¹¹⁶Подела је са репризног извођења 13. новембар 1894.

НИШЕТА – Александар Дима Син: **Госпођа с камелијама**, режија Милорад Гавриловић, премијера 27. новембар 1893.

ЛЕНКА – Јожеф Сигети: **Стари Бака**, режија Ђура Рајковић, премијера 2. јануар 1894.

САВЕТА – Коста Трифковић: **Школски надзорник**, режија Милорад Гавриловић, премијера 4. јануар 1894.

ЕВИЦА – Илија М. Вукичевић: **Срећа и људи**, режија Ђура Рајковић, премијера 4. јануар 1894.

ГОСПОЋИЦА БОНБАНСОВА – Анри Мелак и Лудовик Халеви: **Трикош и Каколе**, режија Милорад Гавриловић, премијера 29. јануар 1894.

ФАНШЕТА – Шарлота Бирх-Пфајфер: **Церчак**, режија Ђура Рајковић, премијера 9. фебруар 1894.

ЦЕЗАРИНА – Алфред Делакур и Алфред Хенкен: **Прва парница**, режија Милорад Гавриловић, премијера 12. март 1894.

ЈЕЛКА – Карло Холтај: **Низ бисера**, режија Милорад Гавриловић, премијера 13. март 1894.

МАРТА – Гергел Чики: **Мајка**, режија Ђура Рајковић, премијера 19. март 1894.

ИЛОНКА – Шандор Лукачи: **Агнеша**, режија Ђура Рајковић, премијера 24. март 1894.

НЕПОЗНАТА УЛОГА – Емил Ожие: **Олимпијина удаја**, режија Ђура Рајковић, премијера 18. август 1894.

ЖЕРАНКА – Жан Араго и Пол Вермон: **Ђаволови записи**, режија Милорад Гавриловић, премијера 18. септембар 1894.

МАРИЈА – Љубинко Петровић: **Суђаје**, режија Ђура Рајковић, премијера 12. октобар 1894.

КАРОЛИНА ЛИБХЕРЦ – Јосиф Фрајденрајх: **Граничари или Сабор на Илијеву**, режија Ђура Рајковић, премијера 28. октобар 1894.

ЛУЈЗА – Адолф Д'Енери и Ежен Кормон: **Две сиротице**, режија Милорад Гавриловић, премијера 27. новембар 1894.

ЛИДУНКА – Карел Сабине: **У бунару**, режија Андрија Фијан, премијера 29. новембар 1894.

¹¹⁹Премијера је била 9. фебруара 1894, са Милицом Иличић у улози Фаншете, а Зорка Тодосићка се појављује на извођењу 8. фебруара 1901. године.

¹²⁰Подела је са репризног извођења 8. новембра 1895.

ВАЛТРУДА – Фридрих Хоп: **Кућна капица доктора Фауста**, режија Андрија Фијан, премијера 4. децембар 1894.

АЛЕКСИНА – Теодор Барьер и Ламбер Тибуст: **Пријатељ из Лиона**, режија Милорад Гавриловић, премијера 10. јануар 1895.¹²¹

ВАЛЕНТИНА – А. Бисон: **Покојни Тупинел**, режија Светислав Динуловић, премијера 9. март 1895.¹²²

СОФИЈА – Франсоа Копе: **За круну**, режија Фијан, Режија Андрија Фијан, премијера 18. март 1895.

ЖОФИ – Ференц Чепреги: **Црвени буђелар**, Режија Ђура Рајковић, премијера 23. март 1895.¹²³

ФЛОРА – Анисе Буржоа и Пол Февал: **Грбоња**, Режија Ђура Рајковић, премијера 15. април 1895.

ВИЈОРИКА – М. Мило: **Врачара**, Режија Милорад Гаврилович, премијера 16. април 1895.

ДЕНИЗА ОД ФЛАВИЊИЈА, МАМЗЕЛ НИТУШ – Анри Мелак и Алберт Мијо: **Мамзел Нитуш**, Режија Андрија Фијан, премијера 27. април 1895.

МЕНИКА – Рикардо Кастелвекио: **Сеоска школа**, Режија Светислав Динуловић, премијера 3. август 1895.

ШОНШОНА, ГЦА ПАГОДА, ОФЕЛИЈА – Д'Енери и Лемоан: **Мајчин благослов или Савојски бисер**, Режија Милорад Гавриловић, премијера 27. август 1895.

ОЛИМПИЈА – Ежен Кормон и Ежен Гранже: **Чича Мартин хамалин**, Режија Ђура Рајковић, премијера 31. август 1895.

ИЛОНКА – Шандор Лукачи: **Агнеша**, Режија Илија Станојевић, премијера 8. новембар 1895.

ДЕНИЗА ОД ФЛАВИЊИЈА-МАМЗЕЛ НИТУШ – Анри Мејак и Албер Мијо: **Мамзел Нитуш**, Режија Милорад Гавриловић, премијера 11. новембар 1895.

ЈОВАНКА – Ксавие де Монтепен и Хектор Шарије: **Женски рај**, Режија Ђура Рајковић, премијера 12. новембар 1895.

ЛИДУНКА – Карел Сабине: **У бунару**, Режија Љ. Станојевић, премијера 14. новембар 1895.

АДЕЛА – Паоло Ђакомети: **Четири жене под једним кровом**, Режија Ђура Рајковић, премијера 17. фебруар 1896.

¹²¹Подела је са репризног извођења 12. новембра 1895.

¹²²Подела је са репризног извођења 25. марта 1895.

¹²³Подела је са репризног извођења 30. децембра 1901.

ДОРИНА – Молијер: **Тартиф или Варалица**, режија Ђура Рајковић, премијера 12. март 1896.

КАТА – Брандон Томас: **Карлова тетка**, режија Ђура Рајковић, премијера 30. март 1896.

ВАЛЕНТИНА ОД САНТИСА – Александар Дима Син: **Демонд**, режија Светислав Динуловић, премијера 13. април 1896.

ТОТО – Пол Било и Алберт Бале: **Тата-Тото**, режија Светислав Динуловић, премијера 25. април 1896.

АГАТА – Алфред Хенкен: **Воз за шетњу**, режија Светислав Динуловић, премијера 1. јун 1896.¹²⁴

МАРТА – Казимир Делавињ: **Лудвик XI**, режија Светислав Динуловић, премијера 24. август 1896.

ПРАСКА – Жил Верн, Филип Жил и Арнол Мортије: **Доктор Окс**, режија Светислав Динуловић, премијера 6. јануар 1897.

ЈУМ-ЈУМА – В. С. Џилберт: **Микадо или Један дан у Титипу**, режија Светислав Динуловић, премијера 21. април 1898.¹²⁵

ГРОФИЦА ОЛГА СУХАРЕВА – Викториен Сарду: **Федора**, режија Милорад Гавриловић, премијера 1. октобар 1898.

ЖИМБЛЕТА – Филип Диманоар и Габе Клервил: **Драмске лудорије**, режија Светислав Динуловић, премијера 25. октобар 1897.

РУЖА – Љубинко Петровић: **Девојачка клева**, режија Ђура Рајковић, премијера 20. децембар 1898.

ЈОВАНКА РЕМОН – Едуар Пајерон: **Досадан свет**, режија Милорад Гавриловић, премијера 27. фебруар 1899.

ЈОЗЕФА ФОГФРИУБЕР – Оскар Блументал и Густав Калдебург: **Код Белог коња**, режија Милорад Гавриловић, премијера 28. мај 1899.¹²⁶

ЛОЛА – Ђовани Верга: **Сеоско честољубље**, режија Милорад Гавриловић, премијера 28. септембар 1899.¹²⁷

РИДОКОСА БЕТИНА – Алфред Дири и Анри Шиво: **Маскота (Батлија девојка)**, режија Светислав Динуловић, премијера 29. јануар 1900.¹²⁸

¹²⁴Подела је са репризног извођења 6. јануара 1901.

¹²⁵Подела је са репризног извођења 5. октобра 1899.

¹²⁶Подела је са репризног извођења 18. септембра 1901.

¹²⁷Подела је са репризног извођења 23. јануара 1901.

¹²⁸Подела је са репризног извођења 5. фебруара 1900.

ЈЕЛЕНА – Мелак и Халевија: **Лепа Јелена**, режија Динуловић, премијера 13. јун 1900.

КОШТАНА – Борисав Станковић: **Коштана**, режија Илија Станојевић, премијера 22. јун 1900.

АЛБЕРТИНА – Анри Мелак и Лидовик Халеви: **Ни око шта**, режија Милорад Гавриловић, премијера 7. новембар 1900.

СТАТИСТКИЊА – Бранислав Нушић: **Љиљан и Оморика**, режија Милорад Гавриловић, премијера 21. новембар 1900.

ВЛАЈКО – Милорад П. Шапчанин: **Задужбина**, режија Ђура Рајковић, премијера 22. фебруар 1901.

МЛАДОСТ – Фердинанд Рајмунд: **Сељак као милионар – Девојче из вилинског царства**, режија Љуба Станојевић, премијера 11. март 1901.

СИКА БУЋМЕЦИЈСКА – Стеван Сремац: **Ивкова слава**, режија Љуба Станојевић, премијера 21. април 1901.

ВЕСЕЛИЋКА – Еде Сиглигети и Александар Балаш: **Радничка побуна**, режија Љуба Станојевић, премијера 22. април 1901.

СУЛТАНА – Јован Ст. Поповић: **Зла жена**, режија Милорад Гавриловић, премијера 26. април 1901.

КАТА ГОРОПАД – Шандор Лукачи: **Риђокоса**, режија Љуба Станојевић, премијера 3. јун 1901.

КРИСТА – М. Вест и Л. Хелд: **Птичар**, режија Гавриловић, премијера 22. септембар 1901.

МИЗЕТА – Теодор Бариер и Анри Мирже: **Чергашки живот**, режија Милорад Гавриловић, премијера 6. октобар 1901.

АДЕЛАИДА РУПЕКОВА – Густав Фрајтаг: **Новинари**, режија Милорад Гавриловић, премијера 3. новембар 1901.¹²⁹

ПАНА – Тихомер Алмаши: **Пана Циганка**, режија Љуба Станојевић, премијера 2. април 1901.

РУЖА – Љубинко Петровић: **Девојачка клетва**, режија Љуба Станојевић, премијера 20. мај 1901.

ЛЕНКА – Јожеф Сигети: **Стари Бака**, режија Љуба Станојевић, премијера 21. мај 1901.

¹²⁹Премијера ове представе била је 3. новембра 1901. са Велом Нигриновом у улози Аделаиде Рупекове, а Зорка Тодосић се појављује на 10. извођењу, 20. децембра 1905.

КАРОЛИНА ЛИБХЕРЦ – Јосиф Фрајденрајх: *Граничари или Сабор на Илијеву*, режија Милорад Гавриловић, премијера 22. мај 1901.

МИМОЗА – Овен Хал и Хари Гринбанк: *Гејша*, режија Светислав Динуловић, премијера 7. јун 1901.

ЖИВАНА – Јанко Веселиновић и Драгомир Брзак: *Ћидо*, режија Светислав Динуловић, премијера 10. јун 1901.

ИЛОНКА ПАВЛОВА УНУКА – Шандор Лукачи: *Агнеша*, режија Светислав Динуловић, премијера 5. август 1901.

КОШТАНА – Борисав Станковић: *Коштана*, режија Светислав Динуловић, премијера 21. октобар 1901.

ЛОЛА – Ђовани Верга: *Сеоско честољубље*, режија Светислав Динуловић, премијера 1. новембар 1901.

ИЛКА ЕТВЕСЕВА – Густав Мозер и Франц Шентан: *Рат у миру*, режија Милорад Гавриловић, премијера 12. јануар 1902.

АТЕНАНДА – Жорж Оне: *Љубав и понос*, режија Гавриловић, премијера 17. јануар 1902.

РОЗИНА – Бомарше: *Севилски берберин*, режија Светислав Динуловић, премијера 19. јануар 1902.

СЕЉАНКЕ – Сиглигети: *Циганин*, режија Милорад Гавриловић, премијера 22. јануар 1902.¹³⁰

ЛУЈЗА – Адолф Е'Енери и Ежен Кормон: *Две сиротице*, режија Светислав Динуловић, премијера 14. октобар 1902.

НЕПОЗНАТА УЛОГА – Планкет Роберт: *Корневилска звона*, редитељ непознат, премијера 20. октобра 1902.¹³¹

ГЋА ФАНИ ВИЛТОН – Хенрик Ибзен: *Габриел Боркман*, режија Гавриловић, премијера 23. новембар 1902.

ГЋА ГИШАР – Александар Дима Син: *Господин Алфонс*, режија Милорад Гавриловић, премијера 22. мај 1903.¹³²

НЕПОЗНАТА УЛОГА – Молијер: *Силом лекар*, режија Сава Тодоровић, премијера 15. новембар 1903.

¹³⁰Прослава четрдесетогодишњице глумачког рада Фотија Жарка Иличића.

¹³¹Подела је са репризног извођења 27. јануара 1905.

¹³²Подела је са репризног извођења 1. фебруара 1905.

НИКОЛИКОЈА – Молијер: **Пучанин као властелин**, режија Илија Станојевић, премијера 29. април 1904.¹³³

ЗАЗА – Пјер Бертон и Шарл Симон : **Заза**, режија Илија Станојевић, премијера 8. мај 1904.¹³⁴

МИРАНДОЛИНА – К. Голдони: **Мирандолина**, режија Илија Станојевић, премијера 22. јун 1904.¹³⁵

НЕПОЗНАТА УЛОГА – Анри Мелак: **Добио човек орден**, режија Илија Станојевић, премијера 9. децембар 1904.

САРА – Викториен Сарду: **Чича Самуило**, режија Сава Тодоровић, премијера 8. јануар 1905.

ШИПРИЈЕНА – Викториен Сарду и Е. Нажак: **Разведимо се**, режија Сава Тодоровић, премијера 15. јануар 1905.

ПЕРСИДА – Бранислав Нушић: **Протекција**, режија Илија Станојевић, премијера 25. јануар 1905.

ГИЗЕЛА ОД ГУРЖИРАНА – Пол Ервие: **Загонетка**, режија Сава Тодоровић, премијера 17. фебруар 1905.

ХАНА ШЕЛ – Герхарт Хауптман: **Кириџија Хеншел**, режија Милорад Гавриловић, премијера 26. фебруар 1905.

ДЕНИЗА ОД ФЛАВИЊИЈА-МАМЗЕЛ НИТУШ – Викториен Сарду: **Мамзел Нитуш**, режија Павловић, премијера 15. март 1905.

ЈОЗЕФА ФОГЛХУБЕР – Оскар Блументал и Густав Калдебург: **Код Белог коња**, режија Илија Станојевић, премијера 22. март 1905.

АЛЕЗИЈА – Морис Ордоно : **Лутка**, режија Павловић, премијера 3. април 1905.

ЖИВАНА – Јанко Веселиновић и Драгомир Брзак: **Ћудо**, режија Илија Станојевић, премијера 20. август 1905.

КЛОДИНА – Молијер: **Жорж Данден**, режија Сава Тодоровић, премијера 10. септембар 1905

АТЕНАИДА – Жорж Оне: Ливничар, режија Сава Тодоровић, премијера 27. септембар 1905.

АГАТА – Алфред Хенкен, Алфред Мортије и Сент-Албен: **Воз за шетњу**, режија Сава Тодоровић, премијејера 8. октобар 1905.

¹³³Ову улогу Тодосићка је алтернирала са Жанком Стокић. На самој премијери играла је Ж. Стокић.

¹³⁴Подела је са репризног извођења 26. март 1905.

¹³⁵Подела је са репризног извођења 25. септембра 1905.

ГЋА ДИНДАЛСКА – Александар Фредро: **Госпође и хусари**, режија Илија Станојевић, премијера 13. октобар 1905.

РОЗА – Фердинанд Рајмунд: **Распикућа**, режија Павловић, премијера 16. октобар 1905.

РОЗА – Благоје Т. Недић: **На низбрдици**, режија Илија Станојевић, премијера 25. октобар 1905.

ЈОВАНКА – Мишел Каре и Жил Барбије: **Јованчини сватови**, режија Павловић, премијера сезона 1904/1905.

ГЋА ДИНДАЛСКА – Александар Фредро: **Госпође и хусари**, режија Илија Станојевић, премијера 13. октобар 1905.

ЈЕЛКА ЧИЗМИЋЕВА – Еде Тот и Стеван Дескашев: **Сеоска лапа**, режија Милорад Гавриловић, премијера 21. новембар 1905.

ПАКРЕТА – Албен Валабрег: **Дуран и Дуран**, режија Сава Тодоровић, премијера 15. децембар 1905.

АЛМА – Херман Судерман: **Част**, режија Милорад Гавриловић, премијера 17. децембар 1905.

ГЋИЦА ХЕСЕЛ – Хенрик Ибзен: **Стубови друштва**, режија Милорад Гавриловић, премијера 18. фебруар 1906.

КЛЕМЕНТИНА – Бело и Вилтар: **Цезаров тестамент**, режија Сава Тодоровић, премијера 16. март 1906.¹³⁶

ФРОЊА – Л. Анценгрубер: **Кривоклетник**, режија Гавриловић, премијера 23. март 1906.

ОСМА СНАХА – Иво Војновић: **Смрт Мајке Југовића**, режија Гавриловић, премијера 8. април 1906.

ТЕТКА ТОПЕНОВА – Александар Бисон: **Пигалова улица**, режија Сава Тодоровић, премијера 22. јун 1906.

НЕПОЗНАТА УЛОГА – Данијел Риш: **Изговор**, режија Милорад Гавриловић, премијера 31. август 1906.

МАЛЋИКА – Коста Трифковић: **Избирачица**, режија Динуловић, премијера 21. септембар 1906.¹³⁷

ЛОЛА – Ћ. Тарђони-Торцети и Ћ. Менаши: **Кавалерија рустикана**, режија Динуловић, премијера 23. новембар 1906.

¹³⁶Премијера ове представе била је 16. марта 1906, са Милевом Рашић Радловић Мишковић у улози Клементине, а Зорка Тодосићка се појављује на 16. извођењу, 17. новембра 1911.

¹³⁷На премијерној подели улогу Малћике играла Љубица Павлица.

НЕПОЗНАТА УЛОГА – Гастон де Кајаве и Робер де Флер: **Мужевљева срећа**, режија Илија Станојевић, премијера 9. децембар 1906.

ГРОФИЦА МЈАКАЈЗ – Л. Толстој: **Ана Карењина**, режија Милорад Гавриловић, премијера 12. април 1907.¹³⁸

АДЕЛА – Јохан Штраус: **Слепи миш**, режија Александар Бинички, премијера 26. маја 1907.

НЕПОЗНАТА УЛОГА – Марко Прага: **Криза**, режија Милорад Гавриловић, премијера 12. мај 1907.

РОЗА – Фердинанд Рајмунд: **Распикућа**, режија Светислав Динуловић, премијера 27. децембар 1907.

ИЗАБЕЛА – Ђероламо Ровета: **Дорина**, режија Сава Тодоровић, премијера 26. јануар 1908.

БАРОНИЦА ЛИДИЈА – Иво Војновић: **Дубровачка трилогија**, режија Сава Тодоровић, премијера 30. јануар 1908.

МАРИЈА – Владимир Пежински: **Лакомислена сестра**, режија Сава Тодоровић, премијера 5. априла 1908.

ЖИВАНА – Јанко Веселиновић: **Ђудо**, режија Павловић, премијера 13. април 1908.

САЛИКА – Илија Станојевић: **Дорћолска посла**, режија Илија Станојевић, премијера 29. јануар 1909.

ДАМА ПОД ГУСТИМ ВЕЛОМ – Чедомир Поповић: **Канцеларијско време**, режија 19. фебруар 1909.

ИЗАБЕЛА ЛАГАРД – Анри Бернсен: **Крадљивац**, режија Сава Тодоровић, премијера 6. јун 1909.

НЕПОЗНАТА УЛОГА – Алфред Капи: **Две школе**, режија Илија Станојевић, премијера 25. август 1909.

СОЈКА – Бранислав Нушић: **Иза божјих леђа**, режија Илија Станојевић, премијера 16. септембар 1909.

НЕПОЗНАТА УЛОГА – Анри Бернстен: **Самсон**, режија Милорад Гавриловић, премијера 7. октобар 1909.

НЕРА – Милован Глишић: **Подвала**, режија Милорад Гавриловић, премијера 5. новембар 1909.

ФЕМА – Јован Ст. Поповић: **Покондирена тиква**, режија Илија Станојевић, премијера 30. децембар 1909.

¹³⁸Подела је са репризе 9. јануара 1911.

¹³⁹У оквиру манифестације "Стеријино вече".

НЕПОЗНАТА УЛОГА – Лудвиг Тома: **Морал**, режија Сава Тодоровић, премијера 28. август 1910

МАРКИЗА ОД ЖИВИЊИ – Гастон де Кајаве и Роберт де Флер: **Љубав бди**, режија Милорад Гавриловић, премијера 21. октобар 1910.¹⁴⁰

МЕРИМА – Алекса Шантић: **Хасанагиница**, режија Илија Станојевић, премијера 20. новембар 1910.

НЕПОЗНАТА УЛОГА – Анри Бернстен: **Вихор**, режија Милорад Гавриловић, премијера 16. март 1911.

ЈУЛИШКА – Бранислав Нушић: **Пут око света**, режија Илија Станојевић, премијера 26. март 1911.¹⁴¹

МАЈКА – Марко Прага: **Девице**, режија Милорад Гавриловић, премијера 27. април 1911.

МАРИЈА АНДРЕЈЕВНА АЗБЕСТОВА – И. Н. Потапенко: **Битанга**, режија Илија Станојевић, премијера 14. септембар 1911.¹⁴²

ТЕКЛУША – А. Н. Островски: **Бура**, режија Александар И. Андрејев, премијера 24. новембар 1911.

СУЛТАНА – Јован Ст. Поповић: **Зла жена**, режија Илија Станојевић, премијера 2. фебруар 1912.

ВАРВАРА ПЕТРОВНА – Виктор Ришков: **Држани стан**, режија Александар И. Андрејев, премијера 22. фебруар 1912.

БАРОНИЦА – Алфред Капи: **Пустолов**, режија Сава Тодоровић, премијера 7. март 1912.

ЂУЛИЈА – Ђузепе Ђакоза: **Као лишће**, режија Милутин Чекић, премијера 18. август 1912.

МИША – Лав Толстој: **Живи леш**, режија Александар И. Андрејев, премијера 9. јануар 1913.¹⁴³

НАТАЛИЈА СТЕПАНОВНА – Антон Чехов: **Просидба**, режија Александар И. Андрејев, премијера 28. фебруар 1913.¹⁴⁴

РАЈКО – Иво Војновић: **Лазарево васкрсење**, режија Милутин Чекић, премијера 15. мај 1913.

А. П. Чехов: Минијатуре: **Кривац**, **Јубилеј**, **Хирургија**, режија А. И. Андрејев, премијера 19. септембар 1913.

ХЕРМИНА – Франц Шентан: **Златан паук**, режија Илија Станојевић, премијера 27. октобар 1913.

¹⁴⁰Подела је са репризног извођења 4. новембра 1910.

¹⁴¹Подела је са репризног извођења 26. март 1911.

¹⁴²Подела је са репризног извођења 24. јануара 1912.

¹⁴³Подела је са репризног извођења 3. фебруара 1913.

¹⁴⁴Подела је са репризног извођења 6. јуна 1913.

САЛИКА – Илија Станојевић: *Дорћолска посла*, режија Илија Станојевић, премијера 24. март 1914.¹⁴⁵

НЕПОЗНАТА УЛОГА – Божидар Јоксимовић: *Угашено огњиште*, режија Илија Станојевић, премијера 9. април 1914.

¹⁴⁵Прослава двадесетпетогодишњице глумачког рада Персиде Р. Павловићке, сталне чланице Српског краљевског Народног позоришта.

КРИТИКЕ

Александар Дима Син: **Господин Алфонс**

“Г-ђа Тодосићка је иста као и у *Мадам Сан Жен*, као и у *Ливничару*. За чудо, г-ђа нерадо студира у појединостима. У овим улогама много је мања од својих старих улога, – као што је Милета у чергарском животу, и улогама налик на те”.

(“Приказ комада”. *Недеља*, Београд, 1909.)

Карел Сабине: **У бунару**

“И овога пута г. И. Станојевић певао је врло пријатно, исто тако и гђа Тодосићка и Станојевићка. Чини нам се да су овога пута обе још лепше певале”.

(“Из позоришта”, *Мали журнал*, Београд, 25. јануар 1896, Београдске вести)

Гергељ Чики: **Мајка**

“Г-ђа Тодосићка као Марта, унука грофичина, одиграла је своју улогу ванредно лепо. Овакве су улоге за њу као поручене”.

(„Из позоришта“, *Мали журнал*, Београд, 9. фебруар 1896, Београдске вести)

Јован Стерија Поповић: **Зла жена**

“Г-ђа Тодосићка и г. И. Станојевић играли су те вечери ванредно. Ако их овај успех не намами да оду даље но што комични елеменат Стеријин може поднети па да остане пријатан (г. Станојевић се већ показивао силом), и ако даљи труд посвете само још на глачање ситнијих и неизрађенијих сцена, Султана Трифићка и Срета чизмар постаће омиљене личности репертоара, и биће најзаслужнија потпора и Стеријином и целом националном репертоару”.

(“Позориште”, *Нова искра*, Београд, 16. јануар 1899, Уметност)

Пјер Бертон И Шарл Симон: **Заза**

“...наша “Заза” г-ђа Тодосићка, која ту улогу никад није требало ни да игра, јер је “Заза” драмска улога, а г-ђа Тодосићка не треба у свом личном интересу да има везе са таквим улогама. Шта ће њој под старе дане да се излаже нападима критике кад он има свој репертоар у коме је добра и где је увек од критике хваљена. Ако се не варамо, г-ђа Тодосићка је за време првог гостовање г-ђе Италије Виталијани, кад је видела божанствену реакцију њене “Зазе”, дала пред неколицином глумаца и новинара реч (а то су и листови онда регистровани) да више никад неће заиграти “Зазу”, па макар што било. Наше је

мишљење, да би г-ђа Тодосићка боље учинила да је остала при својој речи, јер би уштедела непријатност и себи и нама. Та нам је непријатност у толико већа, што је г-ђа Тодосићка овога пута била слаба и у првом чину у коме је прве серије представа била једино на своме месту. Она је сад толико потенцирала поједина пикантна места у првом чину, да је цео приказ био отужан”.

(“Позоришна хроника”. *Звоно*, Београд, 1909)

Шарлота Бирх-Пфајфер: **Церчак**

“Г-ђа Тодосићка, г. Гавриловић и Динуловић, играли су врло добро своје роле, али су они морамо искрено признати, стари за те роле, које треба уступити млађим снагама”.

(“Поднели оставке”. *Београдске новине*, 5. март 1900)

Едуард Пајерон: **Миш**

“Г-ђа Тодосићка је била ненадмашна, у свом елементу, пуна духа и живости, свака њена реч неодољиво је утицала на расположење гладалаца, заносила и изазивала допадање. Нећу се преварити ако кажем, да је њена лепа игра привлачна снага која осигурава овом комаду још дуги низ представа”.

(Д. “Народно позориште”. *Београдске новине*, 1905)

Андри Бернстен: **Самсон**

“...морала је имати више интереса за своју ролу; иначе, ти се људи не могу разумети шта хоће и шта то раде. Ваљ’да би сваки хтео да буде Самсон”.

(М. С. “Самсон”. *Београдске новине*, 9. октобар 1909, Позоришна хроника)

Милован Глишић: **Подвала**

“Није оригинална сувише подсећа на старе приказиваче. При томе је често у некоме чудноме тону који је мало сељачки али много мазни”.

(“Синотња прослава”. *Београдске новине*, 7. новембар 1909, Позоришна хроника)

Алекса Шантић: **Хасанагиница**

“Тодосићка као Мерима толико је ван те улоге, да се може говорити само о њеноме депласирању. Осим тога г-ђа Тодосићка говори стихове рђаво, да свакога вређа”.

(“Шантићево вече”. *Београдске новине*, 22. новембар 1910, Позоришна хроника)

Анри Бернстен: **Вихор**

“Тодосићка која је играла епизодну улогу једне старије даме, требала би једаред да престане са њеним познатим мажењем у говору, јер јој то више лепо не стоји”.

(“Премијера Бернсеновог Вихора”. *Београдске новине*, 18. март 1911, Позоришна хроника)

Алфред Капи: **Две школе**

“Г-ђа Тодосићка не мора увек у сличним улогама исту боју косе имати, иста кретања сумњивог карактера и некакво претерано мажење. Она нам на тај начин постаје истоветна. Ништа опасније од тога”.

(“Позоришна хроника”. *Звоно*, 1909.)

Јован Стерија Поповић: **Женидба и удадба**

“Тодосићка извела је своју улогу више сваке хвале. Она је створила типску удавачу. Ова прва њена улога (да не говорим о другим у којима је она увек изврсно по природности извођења) довољно показује да је увек у ње прави дар и велика љубав према њеном позиву”.

(С. V. “Позоришне вести”. *Дневни лист*, 1892.)

Едуард Пајерон: **Миш**

“Добро је схватила и одиграла своју улогу. Језик г-ђе Тодосићке, радио је као да је био подмазан зејтином. Чисто смо се бојали да га не угане.”

(“Из позоришта”. *Мали журнал*, 8. март 1896, Београдске вести)

Пол Било и Алберт Бале: **Тата-Тото**

“И глас и кретање, све је то било природно и смишљено, да јој искрено честитамо. Глас јој је био чист и звонак а оно брзо пресвлачење био је мајсторски изведено”.

(“Новитет”. *Мали журнал*, 27. март 1896, Београдске вести)

Мелак и Халевија: **Лепа Јелена**

“Сама оперета у целини прексиноћ је много боље приказана но раније, за што вреди похвалити приказиваче, а нарочито Чича Илију, Динуловића и Тодосићку који су били врло добри у својим улогама”.

(“Лепа Јелена”. *Мали журнал*, 1. октобар 1901, Забаве, концерти и уметност)

Планкет Роберт: **Корневиљска звона**

“Певала је и играла рђаво. Овоме смо се зачудили, јер је она изврсна и глумица и певачица. Додуше и лоше арије су томе криве”.

(Марс. С. “Позориште, концерти и уметност”. *Мали журнал*, 30. октобар 1902)

Гастон Де Кајаве и Робер де Флер: **Мужевљева срећа**

“Зорка Тодосића играла је с пуно воље и жара, а дала нам је веома леп тип францускиње”.

(Pilad. “Децембарски новитети”. *Мали журнал*, 30. октобар 1902, Позориште)

Рикардо Кастелвекио: **Сеоска школа**

“На позорници нарочито су се истицали Рајковић, Љ. и И. Станојевић, а Тодосићка је одлично играла своју улогу брбљиве служавке идеалног Салвонија.”

(“Из Народног позоришта”. *Народне новине*, 25. септембар 1900, Београдске новости)

Бранислав Нушић: **Иза Божјих леђа**

“Игра глумаца била је врло добра. Г. Руцовић био је одличан Јова, Чича Илија одличан Требер, г-ђа Тодосићка изванредна Сојка... ”

(В. “Иза божјих леђа”. *Недеља*, 1909.)

Емил Ожие: **Олимпијина удаја**

“Заслужује најлепше признање за своју представу; заједно са г-ђом Јовановић.”

(Сајус. “Позориште у уметност”. *Мале новине*, 27. август 1894.)

Данијел Риш: **Изговор**

“Оправдано заслужује исте висине и јачине похвале, била је као и увек, достојан пандан С. Тодоровићу.”

(“Позоришна хроника”. *Нови покрет*, 8. септембар 1906.)

Јован Стерија Поповић: **Зла жена**

“Тодосићка и И. Станојевић играли су те вечери ванредно. Ако их овај успех не намами да оду даље

пошто комични елеменат Стеријин може поднети па да остане пријатан (Станојевић се већ показао склон), и ако даљи труд посвете само још на играње ситнијих неизраженијих сцена, Султана Трифићка и Срета чизмар постаће омиљене личности репертоара и биће најзаслужнија потпора и Стеријином и целом националном репертоару”.

(Њ. “Позориште”. *Нова искра*, 16. јануар 1899, Уметност)

Антон Чехов: *Просидба*

“Госпођа Тодосићка, која у последње време ређе игра, однела је у тој малој утакмици победу. Она је оживела једну од својих старих улога, за којима публика жали. Синоћње вече је било њено”.

(“Суморан живот”. *Политика*, 1. март 1913, Позориште)

Виктор Ришков: *Државни стан*

“Нарочити комплимент заслужили су Тодосићка и Љ. Станојевић”.

(“Државни стан”. *Политика*, 23. фебруар 1912, Позориште)

Алекса Шантић: *Хасанагиница*

“Г-ђа Тодосићка је овог вечера ускочила сасвим у трагедију, и то у старалачку. Покушај је био мало ризичан, али циљ није промашен...она све може! Г-ђи Тодосићки се не чека, она граби, да што пре уђе у старице. Али нама треба дати мало времена, да заборавимо на Маскоту, Сипријену, Мамзел Нитуш, Јелку, Лепу Јелену, Зазу и друге несташне слике гђине. Утисци још нису застарели. Иначе ће све добро ићи”.

(Угричић Ј. “Шантићево вече”. *Политика*, 22. новембар 1910, Позориште)

Гастон де Кајаве и Роберт де Флер: *Љубав бди*

“Игри гђе Тодосићке није потребно похвале, она зна шта ради. Али је у синоћној Маркизи ипак требала бити старија и тиша. То, изгледа, да гђи лако не полази за руком; она још никако не може да укроти своју живахност, те ни ми не можемо потпуно да уобразимо, да је пред нама стара жена, када она треба да нам то прикаже”.

(“Љубав бди”. *Политика*, 29. октобар 1910, Позориште)

Едуард Пајерон: *Миш*

“Пепа Рембо, матора брбљива девојка, једна је до најбољих улога гђе Тодосићке и она ју је прексиноћ са особитом вољом и необично живо одиграла, што, у осталом, код ње није ништа ново”.

(Угричић Ј. “Нова глумица”. *Политика*, 26. април 1910, Позориште)

Александар Бисон: **Пигалова улица**

“Г-ђа Тодосићка, тетка Топенова, није била онаква, каква је она могла бити. Била је и сувише млада и сувише окретна за дугогодишњу вратарку”.

(Угричић Ј. „Пигалова улица“. *Политика*, 23. јун 1906, Позориште)

Густав Фрајтаг: **Новинари**

“Г-ђа Тодосићка се јамачно задржала у овом комаду од старина, иначе ово није њена улога”.

(“Новинари”. *Политика*, 22. децембар 1905, Позориште)

Јован Стерија Поповић: **Зла жена**

“Е то шта вреди кад глумци знају улоге и кад се држе многе пробе. И ако подела није по моме мишљењу добра, ипак су глумци одлични били. Тодосићка није зла жена, она је жена па је можа и зла, али није зла жена Стеријина, па је ипак ову улогу сјајно савладала. То се већ зове уметност.”

(Spectator. “Наставак о глумцима”. *Звезда*, 10. јануар 1899, Позоришна хроника)

Едуард Пајарон: **Досадан свет**

“Сем Гргурове која је била одлична, али о чијој се игри уздржавам говорити, само је Тодосићка била добра. Истина да је она била тако добра, да сам се ја чисто залудио”.

(Spectator. “Позоришна хроника”. *Звезда*, 7. март 1899.)

М. Вест и Л. Хелд: **Птичар**

“Тодосићка је била онаква каква она може бити да буде кад је најбоља. Мени се чак чини да никад није толико добрих страна показала као тог вечера. Биће да је она створена баш за оперету, онда – тешко њој код нас!”

(Spectator. “Позоришна хроника”. *Звезда*, 28. март 1899.)

Бранислав Нушић: **Љиљан и Оморика**

“У овом комаду има улогу обичне статисткиње. Ваљано је извршила свој задатак, нарочито са успехом један опасан прелаз у полутоновима (певала у музичким партитурама као сола једне виле)”.

(Commentator. “Књижевност - позориште”. *Звезда*, 1901)

Алекса Шантић: **Хасанагиница**

“Мериму у Хасанагину мајку није требало дати Тодосићки која је иначе унела и доста воље и труда. Немогуће је из несташне субрете прећи у трагичне мајке, после Мамзел Нитуш и Мизете играти овакву једну улогу”.

(“Са Шантићевог вечера”. *Трибуна*, 1910, Позориште)

Арсен Ансело и Комберус: **Пријатељ Гранде**

“Кретала се у линијама наивне девојке и ако таку збиљу буде поклањала својим улогама извућиће се из оних свакидашњих приказивала, који мисле да је кариковање уметност”.

(“Народно позориште”. *Српска независност*, 1890.)

Жил Верн и Адолф Денери: **Пут око земље за 80 дана**

“...почетница која много обећава огрешили би се, када не би поменули, да је дивно певала. Зорка Коларовићева, млада глумица, која као певачица много обећава.”

(“Позориште”. *Српска зора*, 1879, Прегледне белешке)

Шандор Лукачи: **Риђокоса**

“Њен пријатан и умиљат глас, они нежни тонови, чинили су на гледаоце врло пријатан утисак. Игра јој је била, као и увек, смишљена и природна.”

(“Из позоришта”. *Нови лист*, 29. октобар 1892.)

Алекса Шантић: **Хасанагиница**

“Заслужна је нарочите похвале игра Тодосићке јер ово је била прва прилика, да она у јакој улози мења своју струку. И колико можемо жалити, што на једном пољу губимо, толико се можемо радовати, што ћемо прослављену глумицу и на новом пољу, судећи по првом покушају, само с похвалом помињати.”

(Хроничар. “Народно позориште”. *Венац*, 1910, Хроника)

Молијер: **Пучанин као властелин**

“Г-ђа Тодосићка, као Николија, није схватила правилно своју улогу. Њене су субрете једнотипне, поред тога напушта је окретност и живост коју изискују Молијерове служавке, а да и не спомињемо колико је потребна свежина и младост за те улоге. Оно смејање било је у најмању руку – природно.”

(“Народно позориште”. *Самоуправа*, 1904.)

Молијер: **Тартиф или варалица**

“...у Дорини толико обрецивала, издирала и подмигивала (што је, у осталом у последње време код ње постао сталан тон) да је пре личила на какву Земункињу из Трифковића или паланчанку из Нушића но на фигуру из француског XVII века, па ма ова фугура била и једна обилна собарица, пред којима је Лук XIV скидао капу.”

(“Позоришна хроника”. *Одјек*, 13. новембар 1902.)

Коста Трифковић: **Избирачица**

“После овога игра се већ одавно, забележени леписрпски комад Избирачице, чија главна особина Малћика, представља читав један наш пречански тип врло чест и карактеристичан. За ову улогу није било код нас дуго младе глумице и после Тодосићке, нико се није предузимао да је игра. ”

(“Народно позориште”. *Ново време*, 11. март 1910, Позориште)

Лудвиг Тома: **Морал**

“Гђа Зорка Тодосићка као и увек, умела је да се нађе у својој епизодној улози и да остави утисак као да је играла какву главну улогу.”

(“Marcotucum theatrale II”. *Ново време*, 31. август 1910, Позориште.)

Алекса Шантић: **Хасанагиница**

“Тодосићка била је добра и нежна као мајка и стара мајка. Што би јој се имало пребацити то је да је и сувише развљачила речи у говору, хтела је да буде више Херцеговка.”

(М. “Шантићево вече”. *Ново време*, 23. новембар 1910, Позориште)

Бранислав Нушић: **Пут око света**

“Собарица Јулишка нашао је у Тодосићки одличног интерпрета; неке даме у партеру нашле су да гђа нема “фине манире”, потпуно заборављајући да пред собом имају Јулишку, собарицу мађарске, која је била гост јагодинске шарене механе. Можда, када је у харему опкољена лепим харемкињама, сама у оријенталском костиму, остала је она ипак Јулишка собарица. Она је била фриволна, брза, окретна, лукава и дрска и права напаст за сиротог светског путника из Јагодине. ”

(“Премијера Пута око света”. *Ново време*, 29. март 1911, Позориште)

Марко Прага: **Девацице**

“Гђа Тодосићка као Делфина, била је добра мајка али мало више наивна него што је требало.”

(“Дјевица, комедија у четири чина, од Марка Праге”. *Ново време*, 18. април 1911, Позориште)

Густав Мозер: **Библиотекар**

“Врло се слабо истакла овог вечера. Изгледа нам да је нерасположена за ову улогу; па стога нећемо ни да говоримо о њеном приказивању, пошто и не заслужује говора.”

(S. A. “Двадесетпетогодишњица гђе А. Милојевићке”. *Ново време*, 25. мај 1911.)

Сахер-Мазох: **Човек без предрасуде**

“Добро се одржала поред мајке Љубице која је јако похваљена.”

(Б. Б. Ј. “Човек без предрасуде”. *Исток*, 14. децембар 1879.)

Паоло Ђакомети: **Четири жене под једним кровом**

“...није певала, али је вешто одиграла љубоморну и мало ћудљиву даму.”

(Бор. П. “Четири жене под једним кровом”. *Дело*, 1896, Позоришни преглед)

Марко Прага: **Девице**

“Гђа Тодосићка је била добра и била би још боља да је била мање интелигентна, да је била припростија, с мање такта.”

(М. Б. “Народно позориште”. *Дело*, 1911, Хроника.)

Анри Мелак и Алберт Мијо: **Мамзел Нитуш**

“За госпођу Зорку vele многи који су је у овом комаду гледали да је просто златна, а како је данас та монета доста ретка, то не треба пропустити ову прилику, те то и видети.”

(“Позориште”. *Видело*, 10. новембар 1895.)

Анри Мелак и Алберт Мијо: **Мамзел Нитуш**

“Гђа Тодосићка играла је и певала одлично како то само она уме.”

(“Позориште”. *Видело*, 10. мај 1895.)

Пол Било и Алберт Бале: ***Tata-Toto***

“Двострану улогу Тата Тото играла је гђа Тодосићка с правом уметношћу и потпуним разумевањем сваке ситуације: природном, промишљеном игром. Она и јесте наша субрета *par excellence*.”

(Ј. М. “Позориште”. 3. мај 1896.)

Шандор Лукачи: ***Агнеша***

“Гђа Тодосићка била је врло симпатична и своју улогу је прекрасно приказала. Нарочито јој је лепо и певање, па и играње испало. ”

(“Београдске вести”. *Вечерње новости*, 26. март 1894.)

Јован Ст. Поповић: ***Зла жена***

“Зла жена Стеријина давала се и овога пута са успехом, који је и до сад увек постигла, нарочито у двома главним улогама Султана и Срете чизмара (гђе Тодосићке и г. Илије Станоја).”

(“Народно позориште”. *Вечерње новости*, 23. децембар 1909.)

БИБЛИОГРАФИЈА НОВИНСКИХ ЧЛАНАКА

Библиографија обухвата прилоге објављене у периодичним публикацијама штампаним превасходно у Србији. Поред комплетних бројева часописа који се чувају у Библиотеци Музеја, Библиографија је израђена на основу копија новинских исечака из домаће штампе који се чувају у фонду Хемеротеке Музеја позоришне уметности Србије у Београду. Регистровано је укупно 248 библиографских јединица. Све јединице описане су *de visu*, а опис је дат према стандарду *Чикаго стил*¹⁴⁶ библиографског цитирања који даје утврђен распоред елемената и систем интерпункција за опис чланака објављених у серијским публикација. Библиографски опис садржи следеће елементе: податке о насловима и одговорност, годину излажења као и наслов рубрике уколико постоји. Библиографија је писана ћириличним писмом, којим је писана и већина обрађених часописа. Библиографске јединице су распоређене према наслову изворне публикације а затим су библиографске јединице у оквиру сваке публикације распоређене у хронолошком редоследу. Библиографију прати Регистар наслова представа уз који се налазе бројеви библиографских јединица наслова представа који су тема прилога објављених у новинама. Како већина прилога представља приказ или критику одиграних представа, овај регистар се посебно издваја за свеобухватно и ефикасно истраживање тадашњег репертоара.

БЕОГРАДСКЕ НОВИНЕ

1. “Опера Маскота”. *Београдске новине*, 26. јануар 1900.
2. “Поднели оставке”. *Београдске новине*, 5. март 1900.
3. “Народно позориште: Цврчак”. *Београдске новине*, 9. фебруар 1901.
4. Јуришић Б. “Код Милоша Цветића”. *Београдске новине*, 9. јануар 1902.
5. “Француз о нашем Народном позоришту”. *Београдске новине*, 21. март 1902.
6. “Народно позориште”. *Београдске новине*, 17. мај 1902.
7. “Руцовићево вече у Шапцу”. *Београдске новине*, 6. април 1903.
8. “Опроштајни концерт”. *Београдске новине*, 14. март 1904, Дневне новости.
9. “Коклен о нашим глумцима”. *Београдске новине*, 22. новембар 1904, Дневне новости.
10. Д. “Народно позориште”. *Београдске новине*, 1905.
11. “Чутуља”. *Београдске новине*, 27. 07. 1905.
12. Д. “Дневне новости”. *Београдске новине*, 1905.
13. “Београдско позориште на Стеријиној прослави”. *Београдске новине*, 2. септембар 1906, Позоришне вести.
14. “Прослава Зорке Тодосићке”. *Београдске новине*, 2. март 1908, Позоришна хроника.
15. “Народно позориште: Лутка”. *Београдске новине*, 5. фебруар 1908.
16. “Глишићева Подвала”. *Београдске новине*, 19. фебруар 1908, Позоришна хроника.
17. “Зорка Тодосићка поводом њеног јубилеја”. *Београдске новине*, 1908.
18. “Прослава Зорке Тодосићке”. *Београдске новине*, 1908.
19. “Српски тип у књижевности и уметности”. *Београдске новине*, 1908.
20. “Зорка Тодосићка”. *Београдске новине*, 27. март 1908, Позоришна хроника.
21. “Позоришни албум”. *Београдске новине*, 29. фебруар 1908, Позоришна хроника.

¹⁴⁶Chicago Manual of Style.

22. “Лакомислена сестра”. *Београдске новине*, 7. април 1908, Позоришна хроника.
23. “Прослава Зорке Тодосићке”. *Београдске новине*, 6. март 1908.
24. “Прослава Зорке Тодосићке”. *Београдске новине*, 7. март 1908.
25. “Прослава Зорке Тодосићке”. *Београдске новине*, 8. март 1908.
26. “Тодосићка”. *Београдске новине*, 1908, Позоришна хроника.
27. Oui. “Сипријена и Смрт мајке Југовића”. *Београдске новине*, 27. јануар 1909, 29. Позоришна хроника.
28. “Полемика”. *Београдске новине*, 24. март 1909, Позоришна хроника.
29. М. С. “Самсон”. *Београдске новине*, 9. октобар 1909, Позоришна хроника.
30. “Синотња прослава”. *Београдске новине*, 7. новембар 1909, Позоришна хроника.
31. “Вечершња представа”. *Београдске новине*, 24. април 1910, Позоришна хроника.
32. “Премијера Љубав бди”. *Београдске новине*, 28. октобар 1910, Позоришна хроника.
33. “Позоришна хроника”. *Београдске новине*, 29. октобар 1910.
34. “Шантићево вече”. *Београдске новине*, 20. новембар 1910, Позоришна хроника.
35. “Шантићево вече”. *Београдске новине*, 22. новембар 1910, Позоришна хроника.
36. “Премијера Бернсеновог Вихора”. *Београдске новине*, 18. март 1911, Позоришна хроника.

БОРБА

37. П. “Кад жене варају”. *Борба*, 21. април 1912, Позориште.

БРАНИК

38. “Српско народно позориште”. *Браник*, 3. мај 1892, Вести из места и из народа.
39. “Српско народно позориште у Суботици”. *Браник*, 14. мај 1892.
40. “Двадесетпетогодишњица”. *Браник*, 4. март 1908, Вести из места и из народа.

БРАНКОВО КОЛО

41. Коњевић Д. С. “Срп. краљ. нар. позориште”. *Бранково коло*, 22. септембар 1911.

ВЕЛИКА СРБИЈА

42. В. “Из позоришта”. *Велика Србија*, 31. октобар 1903.
43. В. “Из позоришта”. *Велика Србија*, 13. новембар 1903.

ВЕНАЦ

44. Хроничар. “Народно позориште”. *Венац*, 1910, Хроника.

ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ

45. М. М. “Позориште”. *Вечерње новости*, 29. децембар 1893.
46. “О позоришту”. *Вечерње новости*, 27. јануар 1894.
47. “Београдске вести”. *Вечерње новости*, 26. март 1894.

48. “Књижевно-уметничка заједница”. *Вечерње новости*, 6. мај 1894.
49. “Позориште”. *Вечерње новости*, 17. мај 1894.
50. Б. “Позориште”. *Вечерње новости*, 1895.
51. Detruī. “Народно позориште”. *Вечерње новости*, 1895.
52. “Завештање глумице”. *Вечерње новости*, 17. јануар 1908.
53. М. “Дорина”. *Вечерње новости*, 3. фебруар 1908, Позориште.
54. “Народно позориште”. *Вечерње новости*, 29. фебруар 1908.
55. В. М. Р. “Г-ђа Зорка Тодосићка сталан члан Срп. Краљ. Народног позоришта”. *Вечерње новости*, 7. март 1908.
56. “Позоришни утисци”. *Вечерње новости*, 19. април 1909.
57. “Концерт у Народном позоришту”. *Вечерње новости*, 17. новембар 1909.
58. “Народно позориште”. *Вечерње новости*, 23. децембар 1909.
59. С-а. “Позориште”. *Вечерње новости*, 17. фебруар 1910.
60. “Шантићево вече”. *Вечерње новости*, 20. новембар 1910.
61. “Драмске лудорије”. *Вечерње новости*, 18. јун 1911, Позоришне импресије
62. “Битанта”. *Вечерње новости*, 13. новембар 1911.
63. Н-ић. “Позориште”. *Вечерње новости*, 30. септембар 1911.
64. С. М. С. “Позориште”. *Вечерње новости*, 5. јун 1913.

ВИДЕЛО

65. Н-у. “Поводом Риђокосе”. *Видело*, 7. мај 1893, Позориште.
66. “Позориште”. *Видело*, 10. новембар 1895.
67. “Позориште”. *Видело*, 10. мај 1895.
68. Ј. М. “Позориште”. *Видело*, 15. јул 1896.
69. Ј. Д. М. “Позориште”. *Видело*, 4. август 1896.
70. Ј. М. “Позориште”. *Видело*, 3. мај 1896.

ВРЕМЕ

71. “Смрт уметнице Зорке Тодосић”. *Време*, 29. децембар 1936.

ГЛАС НАРОДА

72. Агџа. “Народно позориште”. *Глас народа*, 1892.

ДЕЛО

73. Драгутиновић М. К. “Краљевско-српско Народно позориште и 1894. години”. *Дело*, 1895, Друштвени живот.
74. Бор. П. “Народни посланик”. *Дело*, 1896, Позоришни преглед.
75. Бор. П. “Четири жене под једним кровом”. *Дело*, 1896, Позоришни преглед.
76. Бор. П. “Крвни мир”. *Дело*, 1897, Позоришни преглед.
77. Бор. П. “Позориште”. *Дело*, 1903, Хроника.
78. Н. “Позоришна хроника”. *Дело*, 1908.

79. St. "Позоришна хроника". *Дело*, 1908.
80. R. "Позоришна хроника". *Дело*, 1908.
81. М. Б. "Народно позориште". *Дело*, 1911, Хроника.
82. Талетов П. С. "Позоришни преглед". *Дело*, 1913.
83. Талетов П. С. "Позоришни преглед". *Дело*, 1914.

ДНЕВНИК

84. Д. "Народно позориште". *Дневник*, 27. август 1901.

ДНЕВНИ ЛИСТ

85. С. V. "Позоришне вести". *Дневни лист*, 1892.

ЕКСПРЕС НЕДЕЉНА РЕВИЈА

86. Поточан, Б. "Милосница царског секретара". *Експрес недељна ревија*, 20. јун 1981.

ЕКСПРЕС (Београд)

87. В. Пе. "Љубимица београдске публике". *Експрес*, 8. октобар 1968.

ЗВЕЗДА

88. Spectator. "Позоришна хроника". *Звезда*, 28. март 1899.
89. Spectator. "Позоришна хроника". *Звезда*, 7. март 1899.
90. Spectator. "Позоришна хроника". *Звезда*, 7. март 1899.
91. Spectator. "О глумцима". *Звезда*, 1. јануар 1899, Позоришна хроника.
92. Spectator. "Наставак о глумцима". *Звезда*, 10. јануар 1899, Позоришна хроника.
93. Commentator. "Књижевност - позориште". *Звезда*, 1901.

ЗВОНО

94. "Позоришна хроника". *Звоно*, 1909.
95. "Позоришна хроника". *Звоно*, 1909.

ИСТОК

96. "Из позоришта". *Исток*, 9. април 1875.
97. "Из позоришта". *Исток*, 16. април 1876.
98. "Из позоришта". *Исток*, 30. јануар 1877.
99. "Народно позориште". *Исток*, 21. мај 1878.
100. В. "Позориште". *Исток*, 29. новембар 1878.
101. А. "Позориште". *Исток*, 5. јануар 1879.

102. Б. Б. Ј. “Човек без предрасуде”. *Исток*, 14. децембар 1879.

КОЛО

103. Plautus. “Из позоришта”. *Коло*, 1909.

МАЛЕ НОВИНЕ

104. Suum cuique. “Народно позориште”. *Мале новине*, 27. септембар 1888.

105. “Београдске вести”. *Мале новине*, 30. децембар 1890.

106. Sajus. “Позориште у уметност”. *Мале новине*, 27. август 1894.

МАЛИ ЖУРНАЛ

107. “Из позоришта”. *Мали журнал*, 25. јануар 1896, Београдске вести.

108. “Из позоришта”. *Мали журнал*, 29. јануар 1896, Београдске вести.

109. “Из позоришта”. *Мали журнал*, 9. фебруар 1896, Београдске вести.

110. “Из позоришта”. *Мали журнал*, 8. март 1896, Београдске вести.

111. “Из позоришта”. *Мали журнал*, 27. март 1896, Београдске вести.

112. “Новитет”. *Мали журнал*, 27. март 1896, Београдске вести.

113. Из позоришта”. *Мали журнал*, 22. април 1896, Београдске вести.

114. Савић Б. “Из позоришта”. *Мали журнал*, 26. април 1896, Београдске вести.

115. “Из позоришта”. *Мали журнал*, 18. јун 1896, Београдске вести.

116. “Мамзел Нитуш”. *Мали журнал*, 1896.

117. “Карлова тетка”. *Мали журнал*, 1896.

118. “Лепа Јелена”. *Мали журнал*, 1. октобар 1901, Забаве, концерти и уметност.

119. “Чергашки живот”. *Мали журнал*, 15. октобар 1901, Забаве, концерти и уметност.

120. Марс. С. “Позориште, концерти и уметност”. *Мали журнал*, 30. октобар 1902.

121. Pilad. “Децембарски новитети”. *Мали журнал*, 30. октобар 1902, Позориште.

МЛАДА СРБАДИЈА

122. “Из уметничког света”. *Млада Србадија*, 20. април 1871, Гласник.

НАРОД

123. “Народно позориште у Београду”. *Народ*, 1896, Позориште.

НАРОДНЕ НОВИНЕ

124. “Пријатељска опомена”. *Народне новине*, 25. август 1900, Београдске новости.

125. “Из Народног позоришта”. *Народне новине*, 25. септембар 1900, Београдске новости.

НАРОДНИ ДНЕВНИК

126. Артемије. "Библиотекар". *Народни дневник*, 2. март 1890, Позориште.
127. Артемије. "Моје мезимче". *Народни дневник*, 21. март 1890, Позориште.
128. Артемије. "Позориште". *Народни дневник*, 1. мај 1890.
129. "Позориште". *Народни дневник*, 12. јун 1890.
130. Pasquino. "Позориште". *Народни дневник*, 27. септембар 1890.
131. L. "Позориште". *Народни дневник*, 1891.

НАРОДНИ ЛИСТ

132. R. "Шантићево вече у Народном позоришту". *Народни лист*, 22. новембар 1910.

НЕДЕЉА

133. "Приказ комада". *Недеља*, 1909, Позоришна уметност.
134. "Приказ комада". *Недеља*, 1909, Позоришна уметност.
135. B. "Иза божјих леђа". *Недеља*, 1909.
136. B. "Приказ комада". *Недеља*, 1909, Позоришна уметност.
137. B. "Мале замерке". *Недеља*, 1910.

НЕДЕЉНИ ПРЕГЛЕД

138. Гребенец С. М. "Хрватско народно позориште". *Недељни преглед*, 26. април 1909, Књижевност и уметност.

НОВА ИСКРА

139. Њ. "Позориште". *Нова искра*, 16. јануар 1899, Уметност.

НОВИ ГЛАСНИК

140. Ђованини. "Народно позориште". *Нови гласник*, 1888.

НОВИ ЛИСТ

141. "Из позоришта". *Нови лист*, 29. октобар 1892.

НОВИНЕ СРПСКЕ

142. "Риђокоса". *Новине српске*, 19. март 1895, Књижевност и уметност.
143. "За круну". *Новине српске*, 19. март 1895, Књижевност и уметност.

НОВИ ПОКРЕТ

144. “Позоришна хроника”. *Нови покрет*, 7. септембар 1906.

145. “Позоришна хроника”. *Нови покрет*, 8. септембар 1906.

НОВО ВРЕМЕ

146. “Народно позориште”. *Ново време*, 11. март 1910, Позориште.

147. “Marcotusum theatrale II”. *Ново време*, 31. август 1910, Позориште.

148. М. “Шантићево вече”. *Ново време*, 23. новембар 1910, Позориште

149. “Премијера Пута око света”. *Ново време*, 29. март 1911, Позориште

150. “Дјевица, комедија у четирири чина, од Марка Праге”. *Ново време*, 18. април 1911, Позориште

151. S. A. “Двадесетпетогодишњица гђе А. Милојевићке”. *Ново време*, 25. мај 1911.

НОВОСТИ

152. Г-ђа Тодосићка и г. Гавриловић у Скопљу. *Новости*, 21. јун 1914, Позориште.

ОДЈЕК

153. “Позориште”. *Одјек*, 27. јануар 1888.

154. “Позоришна хроника”. *Одјек*, 13. новембар 1902.

155. “Из позоришта”. *Одјек*, 10. децембар 1904.

156. “Позоришна хроника”. *Одјек*, 24. октобар 1905.

157. Ристић М. “Њена јесен”. *Одјек*, 13. септембар 1906.

158. “Стеријино вече”. *Одјек*, 10. октобар 1906.

159. “Прослава госпође Тодосићке”. *Одјек*, 7. март 1908, Дневне вести.

160. Р. “Позориште”. *Одјек*, 9. октобар 1909.

161. “Једна лепа реприза”. *Одјек*, 10. март 1910.

162. “Деми-Монд”. *Одјек*, 6. септембар 1910, Народно позориште.

163. Б. П. “Љубав бди”. *Одјек*, 30. октобар 1910, Народно позориште.

164. “Позоришни преглед”. *Одјек*, 7. август 1910, Хроника.

165. “Премијера Битанге”. *Одјек*, 15. септембар 1911, Позориште.

ОТАЏБИНА

166. Јанковић Д. М. “Позоришни преглед”. *Отаџбина*, 1891.

167. Јанковић Д. М. “Позоришни преглед”. *Отаџбина*, 1899.

ПОБРАТИМ

168. Веселиновић Ј. М. “Народно позориште”. *Побратим*, 7. мај 1895.

ПОЗОРИШТЕ (Београд)

169. „Ко је ово?”. *Позориште*, 9. јануар 1934, Из старе позоришне галерије.

ПОЗОРИШТЕ (Нови Сад)

170. “Српско народно позориште”. *Позориште*, 31. мај 1894, Листићи.

171. “Извештај привремене управе Српског народног позоришта о стању и радњи српске народне позоришне дружине”. *Позориште*, 28. новембар 1896.

172. С. “Српско народно позориште”. *Позориште*, 25. фебруар 1896, Листићи.

173. Г. “Српско народно позориште”. *Позориште*, 29. фебруар 1896, Листићи.

174. “Српско народно позориште”. *Позориште*, 2. март 1896, Листићи.

175. Дотлић Л. “Седамнаест чланова славне глумачке династије”. *Позориште*, 27. фебруар 1971.

ПОЛИТИКА

176. “Народно позориште”. *Политика*, 26. фебруар 1904.

177. “Позоришне вести”. *Политика*, 13. март 1904.

178. “Народно позориште”. *Политика*, 7. мај 1904, Белешки.

179. Ј. У. “Пучанин као властелин и Заза”. *Политика*, 12. мај 1904, Фељтон.

180. “Једна чаробница”. *Политика*, 24. мај 1904, Дневни вести.

181. У. “Мађарско-српско вече”. *Политика*, 9. октобар 1904, Из позоришта.

182. D. Ram. “Позориште”. *Политика*, 5. децембар 1904.

183. “Мамзел Нитуш”. *Политика*, 16. март 1905, Позориште.

184. “Заза”. *Политика*, 25. март 1905, Позориште.

185. “Лутка”. *Политика*, 5. април 1905, Позориште.

186. “На низбрдици”. *Политика*, 26. октобар 1905, Позориште.

187. “Са прославе”. *Политика*, 15. новембар 1905, Позориште.

188. “Новинари”. *Политика*, 22. децембар 1905, Позориште.

189. “Анценгруберов Кривоклетник”. *Политика*, 25. март 1906, Позориште.

190. Угричић Ј. „Пигалова улица“. *Политика*, 23. јун 1906, Позориште.

191. Позориште. *Политика*, 9. септембар 1906, Позориште.

192. Угричић Ј. “Мамзел Нитуш”. *Политика*, 11. септембар 1906.

193. Б. “Са синоћне прославе”. *Политика*, 8. март 1907, Позориште.

194. Угричић Ј. “Оперетска реприза”. *Политика*, 4. април 1907, Позориште.

195. Угричић Ј. “Криза”. *Политика*, 14 мај 1907, Позориште.

196. Угричић Ј. “Опет Слепи миш”. *Политика*, 2. јун 1907, Позориште.

197. “Подвала”. *Политика*, 20. фебруар 1908, Позориште.

198. “Зорка”. *Политика*, 7. март 1908.

199. “Зорка II”. *Политика*, 8. март 1908.

200. “Династија Поповић”. *Политика*, 10. март 1908.

201. “Слепи миш”. *Политика*, 29. март 1908.

202. Угричић Ј. “Слепи миш и тако даље”. *Политика*, 1. април 1908, Позориште.

203. “Нов комад”. *Политика*, 5. април 1908, Позориште.

204. Угричић Ј. “Синоћни Млетачки трговац”. *Политика*, 29. октобар 1908, Позориште.
205. Угричић Ј. “Нова звездица”. *Политика*, 10. новембар 1908, Позориште.
206. Угричић Ј. “Друго и треће вече”. *Политика*, 1. децембар 1908, Позориште.
207. Угричић Ј. “Дебела Тоска”. *Политика*, 23. јануар 1909, Позориште.
208. “Две школе”. *Политика*, 8. август 1909, Позориште.
209. “Данашњи дан”. *Политика*, 6. септембар, Позориште.
210. Угричић Ј. “Нова глумица”. *Политика*, 26. април 1910, Позориште.
211. “Љубав бди”. *Политика*, 29. октобар 1910, Позориште.
212. Угричић Ј. “Шантићево вече”. *Политика*, 22. новембар 1910, Позориште.
213. К. М. Л. “Глумци и Загонетка”. *Политика*, 8. фебруар 1911, Позориште.
214. К. М. Л. “Како су синоћ играли”. *Политика*, 28. април 1911, Позориште.
215. “Државни стан”. *Политика*, 23. фебруар 1912, Позориште.
216. К. М. Л. “Премијера Пустолова у Народном позоришту”. *Политика*, 8. март 1912, Позориште.
217. “Ивкова слава”. *Политика*, 15. август 1912, Позориште.
218. “Суморан живот”. *Политика*, 1. март 1913, Позориште.
219. “Угашено огњиште”. *Политика*, 21. април 1914, Позориште.
220. Грол М. “Умрла је Зорка Тодосић”. *Политика*, 29. децембар 1936.
221. “Јуче је сахрањена Зорка Тодосић”. *Политика*, 30. децембар 1936.
222. “Зорка Тодосић”. *Политика*, 3. октобар 1959.

ПРАВДА

223. Ignotus. “Једно гостовање и једна прослава”. *Правда*, 2. фебруар 1905, Позоришни преглед.
224. Spectator. “Зорка Тодосићка”. *Правда*, 1908.
225. Туфегџија Ј. “Ослобођена свест глумице Зорке Тодосић”. *Правда*, 30. децембар 1936.

ПРОЛЕЋЕ

226. “Наше слике”. *Пролеће*, децембар 1909.

САМОУПРАВА

227. “Соло певање у Народном позоришту”. *Самоуправа*, 1904, Београдске новости.
228. “Народно позориште”. *Самоуправа*, 1904.
229. “Соло певање у Народном позоришту”. *Самоуправа*, 1904.

СРБИЈА

230. “Прослава гђа Тодосићкина”. *Србија*, 1. март 1908.

СРПСКА ЗОРА

231. “Позориште”. *Српска зора*, 1879, Прегледне белешке.

СРПСКА НЕЗАВИСНОСТ

232. “Народно позориште”. *Српска независност*, 1890.

СРПСКЕ НОВИНЕ

233. “Позоришни извештај за фебруар 1890”. *Српске новине*, 16. март 1890.

234. “Позоришни извештај за март 1890”. *Српске новине*, 1. април 1890.

235. “Позоришни извештај за април 1890”. *Српске новине*, 3. мај 1890.

236. “Позоришни извештај за јун 1890”. *Српске новине*, 21. јун 1890.

СРПСКИ КЊИЖЕВНИ ГЛАСНИК

237. Грол М. “Народно позориште 3”. *Српски књижевни гласник*, 16. децембар 1908.

238. Грол М. “Народно позориште”. *Српски књижевни гласник*, 16. новембар 1908.

239. Грол М. “Позоришни преглед”. *Српски књижевни гласник*, 16. март 1908.

240. Лазаревић Б. “Позоришни преглед”. *Српски књижевни гласник*, 1912.

241. Лазаревић Б. “Позоришни преглед: маргиналија из драматургије 2”. *Српски књижевни гласник*, 1912.

242. Лазаревић Б. “Позоришни преглед: маргиналија из драматургије 3”. *Српски књижевни гласник*, 1912.

243. Грол М. “Зорка Тодосићка”. *Српски књижевни гласник*, 1. јануар 1937.

СЦЕНА

244. “Смрт Зорке Тодосић”. *Сцена*, 1. јануар 1937.

ТРГОВИНСКИ ГЛАСНИК

245. “Народно позориште”. *Трговински гласник*, 1905.

ТРИБУНА

246. “Са Шантићевог вечера”. *Трибуна*, 1910, Позориште.

УЈЕДИЊЕЊЕ

247. “Концерт код Коларца”. *Уједињење*, 30. децембар 1890, Књижевност наука и позориште.

ШТАМПА

248. Д. С. “Заза”. *Штампа*, 1904, Позориште.

РЕГИСТАР НАСЛОВА

Агнеша **47**
Библиотекар **126**
Битанга **41, 62, 165**
Вилхелм Тел **97, 98**
Вихор **36**
Воз за шетњу **12, 68**
Господин Алфонс **12, 133, 134, 154**
Госпође и хусари **156, 245**
Две школе **96, 208**
Девице **81, 150, 214**
Девојачка клетва **45**
Дем-Монд **162**
Добио човек орден **155**
Доктор Окс **111**
Дора **151**
Дорина **53, 78**
Досадан свет **89**
Драмске лудорије **61**
Државни стан **215**
Ђамиле **164**
Женидба и удадба **85**
Женски рај **113**
За круну **143**
Загонетка **213**
Задужбина **166**
Заза **97, 178, 179, 180, 184, 248**
Зла жена **13, 58, 90, 139, 158**
Ивкова слава **217**
Иза божјих леђа **135**
Избирачица **146, 161**
Изговор **144, 145**
Језуита и његов питамац **103**
Карлова тетка **117**
Код "Зеленог папагаја" **83**
Корневиљска звона **120, 194**
Краљева сеја **71, 72**
Крвни мир **76**
Кривоклетник **189**
Лакомислена сестра **22, 203**
Лепа Јелена **2, 118**

Лутка **5, 15, 63, 185**
Љилган и Оморика **93**
Љубав бди **32, 33, 64, 163, 211**
Љубав и понос **72**
Мадам Сан Жен **152**
Мајка **109**
Мамзел Нитуш **66, 67, 80, 113, 116, 123, 157, 168, 183, 191, 192**
Марија кћи пуковније **173**
Маркова сабља **115**
Маскота **1**
Миш **10, 31, 110, 210**
Млетачки трговац **204**
Моје мезимче **127**
Стари Бака **128**
Морал **147**
Мужевљева срећа **121**
На низбрдици **186**
На силу лекар **42, 77**
Народни посланик **74**
Наследник **130**
Ни око шта **129**
Новинари **188**
Олимпијина удаја **106**
Она је луда **153**
Пигалова улица **190**
Подвала **16, 30, 197**
Покојни Тупинел **50**
Покондирена тивка **92**
Поп Коста **205**
Пријатељ Гранде **230**
Просидба **82, 218**
Протекција **167**
Птичар **88, 103**
Пустолов **216**
Пут око земље за 80 дана **229**
Пут око света **149**
Пучанин као властелин **9, 228**
Радничка побуна **39**
Разведимо се **7, 84**

Распикућа **174**
Риђокоса **65, 141, 142, 170, 172, 181**
Роман сиромашног младића **122**
Самсон **29, 154, 160**
Сеоска Лола **102**
Сеоска школа **125**
Силом лекар в. На силу лекар
Слепи миш **20, 196, 201, 202**
Смрт мајке Југовића **27**
Суђаје **43**
Тартиф **131, 154**
Тата-Тото **70, 112, 114**
Тоска **207**
У бунару **6, 107**
Хасанагиница **34, 35, 44, 60, 132, 148, 212, 246**
Цврчак **3**
Црвени буђелар **51**
Чергашки живот **105, 119, 136**
Четири жене под једним кровом **75**
Чича Самуило **142**
Човек без предрасуда **102**

Портрет мајке Љубице Коларовић.
Снимљено у атељеу Ђоке Краљевачког у Београду.
На полеђини фотографије стоји датум 29.IX 1876.

Отац Димитрије Коларовић
1839-1899.

Зорка Тодосић са Њерком Љубицом.

Њерка Љубица Теодосијевић,
удата Спиридоновић.

Зорка Тодосић са мужем Миланом
Теодосијевићем.
Фотографију снимио
Михаило Ханџарлија Михајловић.

Позивница за венчање Зорке Тодосић
и Милана Теодосијевића.

Зорка Тодосић.
Фотографију снимио Милан Јовановић.

Б. НУШИЋ

М. ГРУШЕВА

В. НИГРИЋ

С. ТОДОРОВИЋ

М. ГАИШИЋ

Ј. ВЕСЕЛИЋ

М. ГАВРИЛОВИЋ

С. СТАНИЋ

И. СТАНИЋ

Д. ЈЕНКО

Ф. ПОКОРНИ

М. ЦВЕТИЋ

Ј. ТОЛСТИЋ

Ј. СТАНИЋ

С. БИНИЋИ

Ј. ЈОВАНОВИЋ

Б. РАЈКОВИЋ

Ј. БОЖОВИЋ

Р. ПАВЛОВИЋ

Л. РАЈКОВИЋ

М. РАДУН

КРАЉ. СРП. НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

Ансамбл Народног позоришта у Београду са управником Браниславом Нушићем, 1901.

Као Ридокоса Бетина у оперети *Маскота* од Алфреда Дири, 1900.

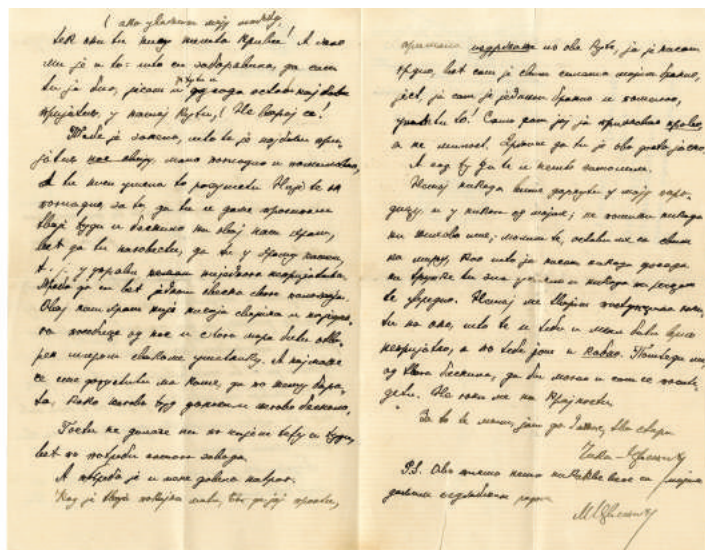
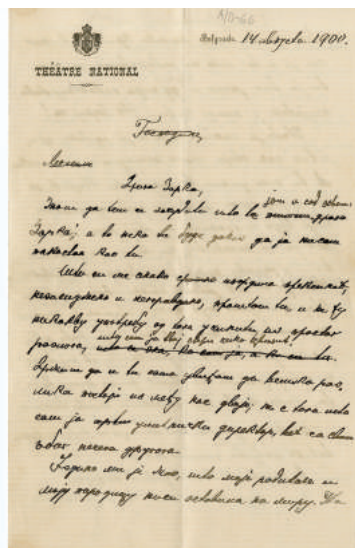
Зорка Тодосић у улози Кристе поштарке у оперети *Птичар*, 1899.

Зорка Тодосић у улози гђе Гишар у комаду *Господин Алфонс*, 1903.

Зорка Тодосић у комаду *Марија кћи пуковније* од Фридриха Блума, 1879.

Писмо глумца и редитеља Милоша Цветића глумици Зорки Тодосић, 14.VIII 1900.

СЕЋАЊЕ НА ВЕЛИКЕ ГЛУМЦЕ
НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

ЉУБИМИЦА БЕОГРАДСКЕ ПУБЛИКЕ

**ЗОРКА ТОДОСИЋ ЈЕ КАО 14-ГОДИШЊА ДЕ-
ВОЈЧИЦА СТУПИЛА НА ДАСКЕ НАРОДНОГ
ПОЗОРИШТА, ДА БИ СЕ ДОЦНИЈЕ ПРОСЛА-
ВИЛА КАО ОПЕРСКА ПЕВАЧИЦА И ДРАМ-
СКА ГЛУМИЦА**

„Пошто ју је болест отера-
ла са позорнице, осуђена
је била да годинама живи
у незнању о свету и о се-
би, и да умре у времену у
коме су се изгубила и пос-
ледња сећања на њу” — та
ко је записано у историји
позоришта о овој глумици
чија је судбина била не-
обично трагична.

Зорка Тодосић била је
дете позоришта. Рођена је
1 априла 1864. године у Но-
вом Саду. Мајка, позната
глумица Љубица Коларо-
вић, отац глумац и боем Ди-
митрије Коларовић. Љуби-
ца и Димитрије Коларовић
су 1868. године, после дуго
годишњих чергарања, били
ангажовани у Народном по-
зоришту у Београду. Зорка
је још као дете ступила на
сцену, а у 14-тој години иг-
ра улоге дечака и девојчи-
ца као професионална глу-
мица. Лепушката, веома
живог темперамента, депог
гласа и интелигентна, раз-
вијала се веома брзо. За-
пажене су њене улоге су-
брета у Молијеровим кома-
дима Тартифу, Уображе-
ном болеснику; затим као
весела Мириндолина. Убрзо
постаје љубимица публике.
У њу се заљубљују глумац
Стеван Дескашев, музичар
Шрам, песник Војислав Ј.
Илић.

Безбрижна младост је би-
ла прекинута. У 17-ој годи-
ни она се удаје за банкар-
ског чиновника, весељака.
Убрзо је болест савлада
овог човека који је волео
друштво и весеље и Зорка

се до његове смрти жртву-
је изводећи га у колицима.

Са новим управником На-
родног позоришта Нико-
лом Петровићем настаје но-
ва ситуација. Нови управ-
ник је прво заменио гасно,
електричним осветљењем,
донео ново особље и об-
ратно пажњу на развој опе-
рете.

Захваљујући свом лепом
гласу, Зорка Тодосић по-
стаје оперетска дива. Њен
партнер је Раја Павловић
Оперета је занела публику,
а и Зорку која је сав свој
темперамент, таленат, же-
љу и новац за сјајне тоале-
те улагала у њу.

После смрти једине ћер-
ке, која је такође окушала
срећу у позоришту, Зор-
ка Тодосић, оставши сама,
још се више везује за по-
зориште. У овом времену
она почиње да тумачи уло-
ге у реалистичкој драми.

Колико се Зорка Тодосић
грчевитије привијала уз по-
зориште, толико је тешка
душевна болест све више
одајала од њега. Од 1936.
године, до њене смрти, био
је период заборавља. Она див-
на глумица није више зна-
ла за свет, ни свет за њу.
Сурова болест помрачила
је ум миљенице београдске
сцене и сада се свет клонио
од ове старице коју је бо-
лест наружила и клепто-
манством. То је била тешка
судбина глумице која је ро-
ђена у позоришту, живела
у њему и за њега.

В. Пе.

В. Пе. „Љубимица београдске публике”.
Експрес, 8. октобар 1968.

Са прославе двадесетпетогодишњице Зорке Тодосић у Народном позоришту у Београду, 7. марта 1908. године. Снимио Милан Јовановић.

Портрете Зорке Тодосић
снимио Милан Јовановић.

На фотографији Зорка Тодосић. Фотографију снимио М. Јовановић.

На фотографији Зорка Тодосић. Фотографију снимио М. Јовановић.

ЛИТЕРАТУРА

1. Александар Радовановић, Преглед историје Народног позоришта у Београду 1868-1993 (Београд : Народно позориште : Институт за књижевност и уметност, 1994).
2. Боривоје С. Стојковић, Историја српског позоришта од средњег века до модерног доба (Београд : МПУС, 1979).
3. Б.Јуришић. “Код Милоша Цветића”, *Београдске новине*, 9. јануара 1902.
4. Боривоје С. Стојковић, Историја српског позоришта (1833-1936) (Ниш, 1936).
5. Б. Поточан. “Милосница царског секретара”, *Експрес недељна ревија*, 20. јун 1981.
6. “Гласник”, *Млада Србадија*, Из уметничког света, 20. априла 1871.
7. Душан Животић, Моје успомене (Београд : МПУС, 1992).
8. Жика Марковић, Знамените жене Србије 2 (Трстеник : Љубостиња, 1999).
9. Зоран Т. Јовановић, Народно позориште Краљ Александар I Скопље (Матица Српска : Нови Сад, 2005).
10. “Јуче је сахрањена Зорка Тодосић”, *Политика*, 30. децембар 1936.
11. Лука Дотлић. “17 чланова славне глумачке династије”, *Позориште* бр. 6 (1971).
12. Милан Грол, Из позоришта предратне Србије (Београд : Српска књижевна задруга, 1952).
13. Милан Грол, “Зорка Тодосићка”, *Српски књижевни гласник* бр. 18 (1937).
14. Милован Здравковић, Позоришни живот Земуна у XIX веку (Земун : Фестивал монодраме и пантомиме, 1979), 183.
15. Олга Милановић, “Софија-Цоца Ђорђевић”, *Зборник Музеја позоришне уметности Србије* бр. 1 (1962).

16. Петар Волк, Београдско глумиште (Београд : Мадленианум, 2001).
17. Петар Марјановић, Мала историја српског позоришта XIII-XXI век (Нови Сад : Позоришни музеј Војводине, 2005).
18. Поменик о тридесетогодишњици Краљевског српског народног позоришта 1869-1899 (Београд : Државна штампарија Краљевине Србије, 1899).
19. “Прослава Зорке Тодосићке”, *Београдске новине*, 8.03.1908.
20. Синиша Јанић. “Организовање Народног позоришта у Београду 1868. године”, *Годишњак града Београда књ. XVIII* (1971).
21. Слободан Турлаков. “Опера на Булевару Жарка Савића”, *Годишњак града Београда књ. 31* (1984)
22. Рашко В. Јовановић, Лексикон драме и позоришта (Београд : Просвета, 2013).

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

792.071.2.028:929 Тодосић З.(083.824)

СТОЈАНОВИЋ, Оља, 1987-

Зорка Тодосић : 1864-1936 / аутор виртуелне изложбе и каталога Оља Стојановић. - Београд : Музеј позоришне уметности Србије, 2016
(Београд : Сору Studio). - 70 стр. : илустр. ; 24 cm

"Овај каталог је саставни део виртуелне изложбе доступне на званичној страници Музеја позоришне уметности Србије www.mpus.org.rs" --> стр. 6. - Тираж 20. - Критике: стр. 30-39. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија новинских чланака

[о З. Тодосић]: стр. 40-48. - Библиографија: стр. 69-70. - Регистар.

ISBN 978-86-80629-87-2

а) Тодосић, Зорка (1864-1936) - Изложбени каталози
COBISS.SR-ID 226043148

www.mpus.org.rs